

คู่มือ อสม. เฟลีนไพร

รู้ธาตุ รู้ตัว

ดูแลได้

ฉบับปรับปรุงสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

เชื่อมโยงมิปัญญาไทยกับการดูแลสุขภาพเบื้องต้นอย่างปลอดภัย

เพลนไพร

ภูมิปัญญาเชื่อมศาสตร์เพื่อการดูแลตนเอง

รู้ธาตุ รู้ตัว ดูแลได้

คู่มือ อสม. ดูแลสุขภาพตนเองและคนในชุมชน

ฉบับสมบูรณ์ — ธาตุ 3 · 5 มิติสุขภาพ · กล่องเครื่องมือเยียวยา · Health Blueprint

ฉบับสำหรับผู้เข้าอบรม — นำกลับไปอ่านและฝึกที่บ้าน

เพลนไพร (Plearnprai) · พ.ศ. 2569

คำนำ

คู่มือเล่มนี้ทำขึ้นเพื่อ อสม. — อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน — ผู้เป็นด่านหน้าและที่พึ่งด้านสุขภาพของชุมชน หัวใจของเล่มนี้ไม่ใช่การจำชื่อโรคหรือชื่อยาให้มากขึ้น แต่คือการ “อ่านคนให้ออก” ผ่านแว่นของ “ธาตุ” แล้วเลือกการดูแลที่ประหยัด ปลอดภัย และทำได้เองที่บ้าน

เล่มนี้เติมขั้นตอนทำจริง ตัวเลขที่จับต้องได้ ตัวอย่างเคส คลังวินิจฉัย 20 อาการ และกล่องเครื่องมือเยียวยาที่ อสม. ทำเองได้ พร้อมแบบฟอร์มถ่ายเอกสารไปใช้หน้างาน เพื่อให้ท่านไม่ได้แค่ “เข้าใจ” แต่ “ลงมือทำเป็น”

แก่นของเพลินไพร: เริ่มจากรู้จักตัวเอง • ฟังร่างกาย • ทำตรงข้ามกับสิ่งที่ผิดสมดุล • ทีละก้าวเล็ก ๆ • และรู้ว่าเมื่อไรต้องขอความช่วยเหลือ

เรียนแค่ “20% ที่ใช่” แล้วลงมือทำสม่ำเสมอ ก็ดูแลสุขภาพได้ถึง 80%

ด้วยความเคารพในภูมิปัญญาและในตัวท่าน อสม. ทุกคน — เพลินไพร

สารบัญ

คำนำ.....	2
วิธีใช้คู่มือเล่มนี้.....	4
บทนำ — หลักสูตรนี้พาเราไปไหน.....	5
บทที่ 1 — ธาตุประจำตัว.....	7
บทที่ 2 — ไช้อาการ วิจัยธาตุ (ส่วนแกน).....	10
บทที่ 2 (ต่อ) — คลังวินิจฉัย 20 อาการ.....	15
บทที่ 3 — 5 มิติสุขภาพ และหลักโดมิโน.....	36
บทที่ 4 — กล่องเครื่องมือเยียวยา.....	39
บทที่ 5 — Health Blueprint.....	56
ภาคผนวก — เครื่องมือพกพาและแบบฟอร์ม.....	58
คำส่งท้าย.....	60

วิธีใช้คู่มือเล่มนี้

คู่มือเล่มนี้ออกแบบให้ใช้ได้ 3 แบบ ตามจังหวะชีวิตของท่าน:

1. อ่านเรียงเล่ม — ถ้าเพิ่งเริ่มให้อ่านบทที่ 1 ถึง 5 ตามลำดับ เพราะแต่ละบทต่อยอดกัน
2. เปิดหาเฉพาะเรื่อง — เวลาเจอเคสจริง เปิด “คลัง 20 อาการ” (บทที่ 2) หรือ “กล่องเครื่องมือ” (บทที่ 4) ได้เลย
3. ถ่ายเอกสารแบบฟอร์มไปใช้ — ใบไขอาการ ตารางประเมิน และแผ่น Blueprint ในภาคผนวก ถ่ายเอกสารแจกได้

ทำกับตัวเองก่อนเสมอ

ทุกบทมี “แบบฝึกหัดท้ายบท” — ขอให้ท่านลองทำกับตัวเองก่อนนำไปใช้กับคนอื่น เพราะเมื่อเข้าใจร่างกายตัวเองแล้ว ท่านจะอธิบายและช่วยคนในชุมชนได้อย่างมั่นใจ

สัญลักษณ์ที่ใช้ในเล่ม

สัญลักษณ์	ความหมาย
	ธงเตือนภัย — สัญญาณอันตราย ต้องส่งต่อสถานพยาบาล
	อสม. ทำเองได้ ปลอดภัย ราคาถูก
	ควรส่งต่อผู้ชำนาญ หรือใช้ด้วยความระวัง
	เคล็ดลับจากประสบการณ์
	แบบฝึกหัด — ลองทำกับตัวเอง
	ภาพประกอบช่วยจำในเล่ม

กติกาคความปลอดภัยสูงสุด — อ่านก่อนใช้ทั้งเล่ม

คู่มือนี้ใช้เพื่อ “ดูแลเบื้องต้นอย่างปลอดภัย” ไม่ใช่การวินิจฉัยหรือรักษาแทนแพทย์ พบสัญญาณอันตราย (🚩) หรืออาการไม่ดีขึ้นใน 2–3 วัน → ส่งต่อทันทีไม่ต้องลังเล ผู้มีโรคประจำตัว/กินยาประจำ ให้ดูแลร่วมกับแพทย์ และห้ามหยุดยาเอง

บทนำ — หลักสูตรนี้พาเราไปไหน

ก่อนจะลงรายละเอียดเรื่องธาตุ บทนำนี้จะปูฐานคิด 4 เรื่องที่ทำให้ทั้งเล่ม “เข้าหัว” และใช้ได้จริง: (1) ทำไมต้องเชื่อมหลายศาสตร์ (2) หลัก 20/80 (3) เส้นทางดูแล 5 ชั้น และ (4) บทบาท-ขอบเขต-จริยธรรมของ อสม.

1) เชื่อมศาสตร์ โดยไม่สับสน

เวลาเป็นหวัดไอเจ็บคอ แต่ละศาสตร์อธิบายไม่เหมือนกัน — แผนไทยว่า “ไฟกำเริบ” อายุรเวทเรียกโรค “กาสะ” แพทย์จีนแยก “ลมร้อน-ลมเย็น” แพทย์แผนปัจจุบันว่า “ติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนบน” ฟังคนละเรื่อง แต่จริง ๆ กำลังมองสิ่งเดียวกันจากคนละมุม

ศาสตร์	จุดเด่น	ช่วยเราเรื่อง
แผนไทย	อ่านธาตุ-สมุฏฐานของท้องถื่น	ปรับอาหาร-สมุนไพรในครัว
อายุรเวท	จัดระบบธาตุ-กิจวัตรละเอียด	เข้าใจกลไกการเกิดโรค
แพทย์แผนจีน	แยกร้อน-เย็น ดูลิ้น-ชีพจร	ตัดสินใจไว ร้อนหรือเย็น
แผนปัจจุบัน	ตรวจวินิจฉัยแม่นยำ	จับสัญญาณอันตราย ความปลอดภัย

แก่นร่วม **20%** ที่ทุกศาสตร์เห็นตรงกัน (และเราจะใช้จริงทั้งเล่ม): ดูที่ตัวคน + ร้อน/เย็น/แห้ง/แฉะ + แก่ที่ต้นเหตุ + ใช้ธรรมชาติและจังหวะชีวิตช่วย — โดยใช้มุมแพทย์แผนปัจจุบันเป็น “ด้านความปลอดภัย” (เมื่อไรต้องส่งต่อ)

2) หลัก 20/80 — รู้ให้น้อย แต่ทำให้สม่ำเสมอ

เราไม่ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทุกศาสตร์ แค่จับ “20% ที่ใช่” — สังเกตตัวคน, แยกร้อน/เย็น, แก่ต้นเหตุ, รู้เส้นความปลอดภัย — แล้วลงมือทำอย่างสม่ำเสมอ ก็ดูแลสุขภาพได้ดีถึง 80% การทำสิ่งเล็ก ๆ ทุกวันได้ผลกว่าการทำสิ่งใหญ่ ๆ แล้วเลิกกลางคัน

หมายเหตุเรื่องหลัก 20/80

หลัก 20/80 ในเล่มนี้หมายถึงการเลือกสิ่งสำคัญที่ทำได้จริงในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่การรับประกันผลการรักษา

3) เส้นทางการดูแล 5 ขั้น (ใช้ได้กับทุกอาการ)

ภาพประกอบ: เส้นทางการดูแล 5 ขั้นก่อนเลือกวิธีเยียวยา

(1) ฟังอาการ + เช็คสัญญาณอันตราย → (2) อ่านว่าผิดสมดุลงៅทางไหน (ร้อน/เย็น/แห้ง/แฉะ) → (3) ถามว่าทำไมถึงผิดสมดุลง (ต้นเหตุ) → (4) ปรับสมดุลง: เลือกลงโดมโน + ทำตรงข้าม → (5) ติดตามผล 2-3 วัน

ทั้งเล่มร้อยเรียงด้วย 5 ขั้นนี้ บทที่ 1-2 ช่วยขั้น (1)-(3) บทที่ 3-4 ช่วยขั้น (4) และบทที่ 5 ช่วยขั้น (5)

4) บทบาทและขอบเขตของ อสม.

การดูแลที่ดีที่สุดคือการ “รู้ว่าเมื่อไรพึ่งตัวเอง เมื่อไรพึ่งหมอ” ตารางนี้คือเส้นแบ่งที่ชัดเจน:

✅ อสม. ทำได้	🟡 ทำได้แต่ระวัง/ปรึกษา	▶ ส่งต่อทันที
ประเอนธาดู/สังเกตอาการเบื้องต้น	แนะนำสมุนไพรรฤทธิแรง	สัญญาณฉุกเฉิน (เจ็บอก หอบ อ่อนแรง ครึ่งซีก)
แนะนำอาหาร/กิจวัตร/ลมหายใจ	หัตถการในผู้มีโรคประจำตัว	อาการเรื้อรัง/แย่ง เกิน 2-3 สัปดาห์
หัตถการง่ายที่ปลอดภัย (ประคบ แช่เท้า)	ผู้สูงอายุ-เด็กเล็ก-หญิงตั้งครรภ์	น้ำหนกตนเอง ก้อนผิดปกติ เลือดออกผิดปกติ
ชวนทำ Health Blueprint + ติดตาม	เคสที่ไม่แน่ใจ — ปรึกษา รพ.สต.	อาการที่เกินความรู้/ความมั่นใจของเรา

คนดูแลที่หมดแรง ดูแลใครไม่ได้ — อสม. ที่แข็งแรงและรู้จักดูแลตัวเองก่อน คือ อสม. ที่ดูแลชุมชนได้ดี และยั่งยืนที่สุด

5) จริยธรรมของผู้ดูแล

- ขอความยินยอมก่อนสัมผัส/ทำหัตถการ และเคารพการตัดสินใจของเจ้าตัว

- รักษาความเป็นส่วนตัว — ข้อมูลสุขภาพของชาวบ้านเป็นความลับ
- ไม่อวดอ้างเกินจริง ไม่รับรองว่า “หายขาด” และไม่ใช้คู่มือนี้ขายสินค้า
- ซื่อตรงต่อขอบเขตตัวเอง — ไม่แน่ใจให้ส่งต่อ ดีกว่าเดาแล้วเสี่ยง

กล่องสรุปหน้า

- เชื่อมหลายศาสตร์โดยใช้แก่นร่วม **20%**: ตัวคน + ร้อน/เย็น + ต้นเหตุ + ความปลอดภัย
- เดินตามเส้นทาง **5** ชั้นทุกครั้ง และยึดเส้นแบ่ง ดูแลเอง **VS** ส่งต่อ
- ดูแลตัวเองก่อน ทำด้วยจริยธรรมและความเคารพ

บทที่ 1 — ธาตุประจำตัว: รู้จักตัวเองก่อนดูแลคนอื่น

ภาพประกอบ: ลักษณะโดยรวมของคนลมเด่น ไฟเด่น และน้ำเด่น

สังเกตไหมว่าในกลุ่มเพื่อน มีคนตัวพอม มือเท้าเย็น คิดเร็ว นอนหลับยาก / มีคนตัวอ้วน ทิวบอย ใจร้อน จริงจัง / และมีคนตัวใหญ่ ใจเย็น อืด แต่ขยับช้า น้ำหนักขึ้นง่าย — คนสามแบบนี้ไม่ได้ผิดปกติต่างกัน แต่มี “ธาตุเด่น” ต่างกัน การรู้ธาตุช่วยให้เราเข้าใจว่าทำไมคนกินอาหารอย่างเดียวกัน ออกกำลังกายเหมือนกัน แต่ได้ผลต่างกัน

ธาตุ	จุดแข็งด้านสุขภาพ	จุดอ่อนที่ควรดูแล
ลม	ไว ปรับตัวเก่ง ไหลเวียนดีเมื่อมีจังหวะชีวิตสม่ำเสมอ	นอนไม่หลับ กังวล ผิวแห้ง ท้องอืด และปวดตึงง่ายเมื่อพักผ่อนน้อย
ไฟ	ย่อยและแปรพลังงานดี ตัดสินใจไว มีแรงลงมือ	ร้อนใน กรดไหลย้อน อักเสบ ผื่นแดง ความดัน/เครียดลงกระเพาะเมื่อเร่งเกิน
น้ำ	อดทน พึ่งตัวดี เนื้อเยื่อชุ่มชื้น ภูมิคุ้มกันและความมั่นคงเด่น	เสมหะ บวม น้ำหนักขึ้นง่าย ผาผลาญช้า และเฉื่อยเมื่อขยับน้อย

 [ภาพประกอบช่วยจำ: ภาพเปรียบเทียบคน 3 ธาตุ (ลม-ไฟ-น้ำ) ลักษณะรูปร่างและท่าทาง]

ตรีธาตุ — พลังงาน 3 แบบที่หมุนเวียนในตัวเรา

แพทย์แผนไทย (และอายุรเวท) อ่านคนผ่าน “พลังงาน 3 แบบ” คือ ลม (การเคลื่อน) · ไฟ (การแปรรูป) · น้ำ (การหล่อเลี้ยง) ทุกคนมีครบทั้งสาม แต่ “เด่น” ไม่เท่ากัน และคนส่วนใหญ่เด่น 2 ธาตุ

❖ ธาตุลม (การเคลื่อน) — ระบบประสาท การไหลเวียน ความคิด

ด้าน	ลักษณะคนลมเด่น
ร่างกาย	พอม-เพรียว ข้อต่อเด่น ผิวแห้ง มือเท้าเย็น เส้นเอ็นลั่น
จิตใจ-อารมณ์	คิดเร็ว-ไว ปรับตัวเก่ง สร้างสรรค์ ช่างพูด แต่ฟังง่าย กังวลง่าย กลัวง่าย

ด้าน	ลักษณะคนลมเด่น
การกิน-นอน	หิวไม่แน่นอน ชอบของอุ่น ท้องอืด-ผูกง่าย นอนหลับยาก ตื่นง่าย
จุดแข็ง / จุดอ่อน	ว่องไว ยืดหยุ่น / พลังงานมาเป็นพัก ๆ หมดแรงเร็ว
มักเป็น / กำเริบเมื่อ	ปวดเมื่อยย้ายที่ ลมในท้อง นอนไม่หลับ วิดกกังวล / ปลายฝนต้นหนาว ลมแรง วัยสูงอายุ อดนอน

🔥 ธาตุไฟ (การแปรรูป) — การย่อย เมแทบอลิซึม อุณหภูมิ

ด้าน	ลักษณะคนไฟเด่น
ร่างกาย	สันทัด กล้ามซัด ผิวอุ่น เหงื่อง่าย ผอมบางหรือหงอกเร็ว ตามคม
จิตใจ-อารมณ์	มุ่งมั่น เป็นผู้นำ ตัดสินใจเร็ว ฉลาด แต่ใจร้อน หงุดหงิดง่าย โมโหง่าย
การกิน-นอน	หิวบ่อย-ทนหิวยาก ย่อยแรง กระจายน้ำ หลับลึกแต่ตื่นดึก ร้อนจูบ
จุดแข็ง / จุดอ่อน	พลังงานสูง โฟกัสเก่ง / ร้อนใน กรดเกิน อักเสบง่าย เครียดลงกระเพาะ
มักเป็น / กำเริบเมื่อ	ร้อนใน กรดไหลย้อน ผื่นแดง ความดัน / หน้าร้อน เทียงวัน วัยกลางคน กินเผ็ด-ทอด-เหล้า

💧 ธาตุน้ำ (การหล่อเลี้ยง) — ของเหลว ความชุ่มชื้น ภูมิคุ้มกัน

ด้าน	ลักษณะคนน้ำเด่น
ร่างกาย	โครงใหญ่ มั่นคง ผิวชุ่ม ผมหานดำ ข้อต่อแข็งแรง สะสมไขมันง่าย
จิตใจ-อารมณ์	ใจเย็น อดทน เมตตา มั่นคง จำดี แต่เฉื่อย ติดสบาย เปลี่ยนยาก
การกิน-นอน	ไม่ค่อยหิว อิ่มนาน ย่อยช้า หลับง่าย-ตื่นยาก ง่วงกลางวัน
จุดแข็ง / จุดอ่อน	ทนทาน ภูมิดี ใจเย็น / เผลอผลาญน้ำ น้ำหนักขึ้นง่าย-ลดยาก เสมหะมาก บวมน้ำ
มักเป็น / กำเริบเมื่อ	เสมหะ ภูมิแพ้ บวมน้ำ อ้วน ซึมเศร้าเจียบ / หน้าฝน-ความชื้น เข้าฤดู วัยเด็ก กินมัน-หวาน-นอนดึก

สำคัญ: ทุกธาตุมีทั้งด้านดีและด้านที่ต้องระวัง ไม่มีธาตุไหน “ดีกว่า” กัน — เป้าหมายคือสมดุลตามแบบของตัวเอง

ธาตุผสม / ธาตุคู่ — เพราะคนส่วนใหญ่เด่น 2 ธาตุ

ธาตุคู่	ลักษณะเด่น	จุดที่ต้องระวัง
ลม-ไฟ	ว่องไว ฉลาด คิดเร็วทำเร็ว มีไฟ	เครียด นอนน้อย ร้อนรน หมดไฟง่าย
ไฟ-น้ำ	แข็งแรง พลังดี ผู้นำที่อดทน	อักเสบ+บวม (damp-heat) น้ำหนักขึ้น แต่ร้อนใน
ลม-น้ำ	อ่อนโยน คิดลึก จินตนาการดี	เย็น เฉื่อยสลับฟุ้ง เสมหะ ซึม

แล้วธาตุดินอยู่ในไหน? แผนไทยมี 4 ธาตุ แต่เราใช้ 3 ธาตุพลังงานจำแนกคนเพราะปรับได้ในชีวิตประจำวัน ส่วน “ธาตุดิน = โครงสร้างร่างกาย” (กระดูก กล้ามเนื้อ ผิว) เป็นบ้านที่ทุกคนมีส่วนร่วม เราจะพูดถึงดินในเรื่อง “มิติโครงสร้าง” (บทที่ 3)

ภาษากลางเชื่อมวิทยาศาสตร์: ลม ≈ ประสาท-ไหลเวียน · ไฟ ≈ เมแทบอลิซึม-ย่อย-อักเสบ · น้ำ ≈ ของเหลว-ฮอร์โมน-ภูมิคุ้มกัน · ดิน ≈ โครงสร้าง-เนื้อเยื่อ

แบบประเมินธาตุประจำตัว 20 ข้อ

ตอบแต่ละข้อว่าตรงกับตัวเอง “โดยปกติ” (ไม่ใช่ตอนป่วย) ข้อไหนมากที่สุด ทำเครื่องหมายในช่อง ลม / ไฟ / น้ำ — ถ้ากำกึ่งเลือกได้ 2 ช่อง

#	หัวข้อ	ลม	ไฟ	น้ำ
1	รูปร่าง	ผอม เปรี้ยว	สันทนต์ ล่ำ	ใหญ่ อวบ
2	ผิวหนัง	แห้ง บาง	อุ่น แดงง่าย มัน	ชุ่ม หนา เย็น
3	มือเท้า	เย็น	อุ่น	เย็นชื้น
4	น้ำหนัก	ขึ้นยาก	คงที่	ขึ้นง่าย ลดยาก
5	ความหิว	ไม่แน่นอน	หิวบ่อย ทนหิวไม่ได้	หิวช้า อิ่มนาน
6	การย่อย	ท้องอืด ลมมาก	ย่อยแรง แสบง่าย	ย่อยช้า อืดหนัก
7	การขับถ่าย	แห้ง ผูกถ่าย	บ่อย เหลวร้อน	ปกติ-เหนียว
8	เหงื่อ	น้อย	มาก กลิ่นแรง	ปานกลาง
9	การนอน	หลับยาก ตื่นง่าย	หลับลึก ตื่นตึก	หลับง่าย ตื่นยาก
10	พลังงาน	มาเป็นพัก ๆ	สูง สม่่าเสมอ	ช้าแต่ทน
11	ความคิด	เร็ว ฟุ้ง	คม มุ่งมั่น	ช้า รอบคอบ
12	อารมณ์เด่น	กังวล กลัว	หงุดหงิด โมโห	เฉื่อย ติดสบาย
13	การพูด	เร็ว มาก	ชัด ตรง	ช้า นุ่ม
14	ความจำ	จำเร็วลืมเร็ว	จำดีปานกลาง	จำช้าลืมยาก
15	การปรับตัว	เปลี่ยนเก่ง	น้ำ คุ่มเกม	ชอบคงเดิม
16	อากาศที่ไม่ชอบ	หนาว-ลม	ร้อน	ชื้น-เย็น
17	ฤดูที่แยกลง	ปลายฝนต้นหนาว	หน้าร้อน	หน้าฝน
18	โรคที่มักเป็น	ปวดเมื่อย ลม นอนไม่หลับ	ร้อนใน กรด ผื่น	เสมหะ ภูมิแพ้ บวม
19	ชีพจร/ใจเต้น	เร็ว เบา	แรง เร็ว	ช้า หนัก
20	ลักษณะลิ้น	แห้ง มีฝ้าบาง	แดง ฝ้าเหลือง	ชุ่ม อวบ ฝ้าขาวหนา

วิธีนับคะแนนและแปลผล

1. นับจำนวนเครื่องหมายในแต่ละคอลัมน์ (ลม / ไฟ / น้ำ)
2. คอลัมน์ที่ได้มากที่สุด = ธาตุเด่น ลำดับ 1 • รองลงมา = ธาตุเด่นลำดับ 2 (คนส่วนใหญ่เด่น 2 ธาตุ)
3. ถ้าสองคอลัมน์ใกล้เคียงกัน (ต่างไม่เกิน 2) ถือว่าเป็น “ธาตุคู่” เช่น ลม-ไฟ

ตัวอย่างการแปลผล: ลม 11 • ไฟ 6 • น้ำ 3 → ธาตุเด่น “ลม” (ธาตุคู่ ลม-ไฟ) ปกติของคนนี้คือ ตัวเบา มือเท้าเย็น คิดไว เวลาผัดสนมดูจึงมักไปทาง ลม (แห้ง/พุ่ง) ก่อน

เชื่อมกับ Plearnprai Quiz: แบบประเมินออนไลน์ใช้หลักเดียวกัน ชวนชาวบ้านทำผ่านมือถือแล้วเก็บผลมาคุยต่อได้

ตาราง “ปกติของแต่ละธาตุ” (ใช้เทียบเวลาผัดสนมดู)

เวลาประเมินอาการ เราดู “เปลี่ยนไปจากปกติของคน ๆ นั้น” ไม่ใช่เทียบกับมาตรฐานกลาง ตารางนี้ช่วยจำว่าอะไรคือปกติของแต่ละธาตุ:

ตัวชี้วัด	ปกติคนลม	ปกติคนไฟ	ปกติคนน้ำ
อุณหภูมิตัว	ออกเย็น	ออกอุ่น	เย็นสบาย
ความชุ่ม	ค่อนข้างแห้ง	ปานกลาง	ชุ่มชื้น
จังหวะ	เร็ว ไม่สม่ำเสมอ	เร็ว แรง	ช้า สม่ำเสมอ
น้ำหนักตัว	เบา	ปานกลาง	หนัก

☞ แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 1

- 1) ทำแบบประเมิน 20 ข้อกับตัวเอง นับคะแนน เขียนธาตุเด่น 1–2 อันดับลงในสมุด
- 2) เขียน “ปกติของฉัน” 3 บรรทัด (ตัวร้อน/เย็น • แห้ง/ชุ่ม • เร็ว/ช้า)
- 3) ลองประเมินคนในบ้าน 1 คน แล้วถามเขาว่าตรงไหม

กล่องสรุปบทที่ 1

- เราอ่านคนผ่าน 3 ธาตุ: ลม(เคลื่อนไหว) ไฟ(แปรรูป) น้ำ(หล่อเลี้ยง) • ส่วนใหญ่เด่น 2 ธาตุ
- แต่ละธาตุมีลักษณะกาย-ใจ-การกิน-โรคที่มักเป็น และฤดู/วัยที่กำเริบต่างกัน
- ดูแลโดยเทียบกับ “ปกติของตัวเอง” เสมอ

บทที่ 2 — ไขอาการ วิจัยธาตุ (ส่วนแกน)

แก่นของบทนี้: “เราไม่ได้รักษาชื่อโรค แต่ดูแลสมดุลที่เสียไปของคนคนนั้น” บนสามก้นชน — คัดกรอง สัญญาณอันตรายก่อน • แยกเกิน/พร่อง • ยอมรับธาตุผสม

บทที่ 1 บอกว่าเรา “เป็นใคร” ส่วนบทนี้บอกว่าตอนนี้ธาตุ “ผิดสมดุลไปทางไหน” ส่วนแกนนี้สอนวิธีคิดและเครื่องมือ ส่วนคลัง 20 อาการ (จัดในเล่มถัดไป) คือการนำมาใช้จริงที่ละอาการ

1) สามธาตุและคุณสมบัติ — จำ “หน้า” ของแต่ละธาตุ

ธาตุ	ลักษณะเมื่อผิดสมดุล	คำสำคัญ (หน้า)
🔥 ไฟ (ร้อน)	แรง อักเสบ	ร้อน แดง แสบ เร็ว
💧 ลม (แห้ง/ป็นป่วน)	เคลื่อนผิดจังหวะ พร่อง แห้ง	แห้ง เกร็ง ย้ายที่ เบา
💧 น้ำ (และ/หนัก)	คั่ง ชื้น หนัก	บวม เมื่อก อืด เฉื่อย

2) สองข้างของแต่ละธาตุ + ธาตุผสม

ธาตุเดียวกันก่อปัญหาตรงข้ามกันได้ ขึ้นกับว่าผิดสมดุลไปทาง “เกิน” หรือ “พร่อง”:

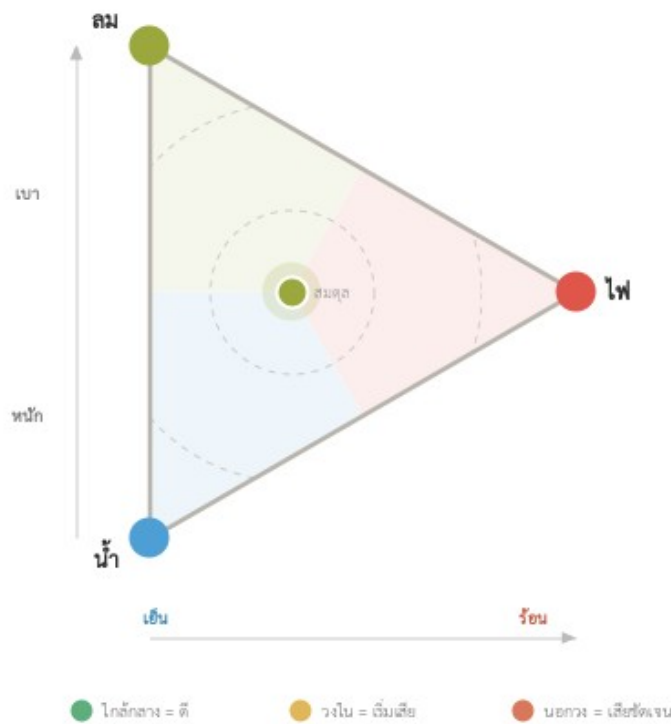
- เกิน (กำเริบ) → ทำตรงข้าม “ลด/ระบาย” เช่น ไฟเกิน = ร้อนใน กรดแสบ → ทำให้เย็นลง
- พร่อง (หย่อน) → “เติม/บำรุง” เช่น ไฟพร่อง = ย่อยไม่ไหว เพสีย ตัวเย็น → เติมความอบอุ่น
- ธาตุผสม → ดูแลสองทิศพร้อมกัน เช่น ไฟ+น้ำ (damp-heat) • ไฟ+ลม • ลม+น้ำ

เคล็ดถามสั้น ๆ: อย่าถามแค่ “ธาตุอะไร” ให้ถามต่อ “มากไป หรือ พร่องไป?” คำตอบจะบอกว่าควรเติมหรือควรลด • และจำว่าทิศเปลี่ยนได้: ทำงานหนักนาน ๆ “ไฟลุก” (เกิน) สุดท้ายกลายเป็น “ไฟดับ” (พร่อง)

3) กราฟสามเหลี่ยมสมดุลธาตุ

วางสามธาตุเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า ช่วยให้เห็นภาพว่าคน ๆ นั้นเอียงไปทางไหน และรุนแรงแค่ไหน:

- มุม: ลม (บนซ้าย) • น้ำ (ล่างซ้าย) • ไฟ (ขวา)
- แกน: ขวา = ร้อน • ซ้าย = เย็น • บน = เบา • ล่าง = หนัก
- จุดกลาง = สมดุล • ยิ่งไกลจากกลาง = ยิ่งรุนแรง • จุดที่อยู่กลางด้าน = ธาตุผสม

ภาพ: สามเหลี่ยมสมดุลธาตุ (ลม-น้ำ-ไฟ) — มุมมาตรฐาน

4) ลำดับการคิด 3 ชั้น (หัวใจการไขอาการ)

1. คัดกรองสัญญาณอันตราย (🚩) ก่อน — มีเมื่อไรส่งต่อทันที ไม่ต้องไขธาตุต่อ
2. จับทิศ — ร้อน / และ / แห้ง (รวมธาตุผสม) ด้วย 4 แกนสังเกต
3. แยกเกิน/พร่อง — เกิน → ทำตรงข้าม • พร่อง → เติมบำรุง

ปิดท้าย: ไม่ดีขึ้นใน 2-3 วัน หรือมีสัญญาณอันตราย → ส่งต่อ

4 แกนสังเกต และวิธีดูแบบ อสม. ทำได้

แกน	ดูอย่างไร (สังเกต/ถาม)	อ่านผล
ร้อน / เย็น	แตงหน้าผาก-มือเท้า • ถามชอบดื่มน้ำเย็นหรืออุ่น • หน้าแดงไหม	ร้อน/แดง/กระหายเย็น = ไฟ • เย็น/ซีด/ชอบอุ่น = เย็น
แห้ง / และ	ดูผิว-ริมฝีปาก-ลิ้น • ถามเสมหะ/น้ำมูก มาก-น้อย ใส-ขุ่น	แห้ง/ผิวลอก/ไม่มีเสมหะ = ลม • เสมหะมาก/บวม = น้ำ
หนัก / เบา	ถามรู้สึกตัวหนักเฉื่อย หรือเบาฟุ้ง • ดูบวมไหม	หนัก/บวม/ง่วง = น้ำ • เบา/ฟุ้ง/กระสับกระส่าย = ลม
เร็ว / ช้า	จับชีพจร/ดูใจเต้น • สังเกตการพูด-คิด-ย่อย	เร็ว = ลม/ไฟ • ช้า = น้ำ

อย่าลืม: เทียบกับ “ปกติของตัวเอง” (บทที่ 1) เสมอ — คนน้ำเด่นปกติตัวเย็นช้ำอยู่แล้ว สิ่งที่เราดูคือ “เปลี่ยนไปจากปกติของเขา”

5) หลัก “เย็นสองแบบ” — จุดที่มักสับสนที่สุด

ความร้อนมีธาตุเดียว (ไฟ) แต่ความเย็นมีสองธาตุ ถ้าแยกพลาดจะดูแลผิดพลาด:

เย็นแบบ	ลักษณะ	ต้องทำ
เย็น+แห้ง+เบา = ลม	ผิว-คอแห้ง ไม่มีเสมหะ ตัวเบา ฟุ้ง	ทำให้อุ่น + เติมความชุ่ม
เย็น+ชุ่ม+หนัก = น้ำ	เสมหะมาก บวม ตัวหนัก เฉื่อย	ทำให้อุ่น + ขับความชื้น

ง่าย ๆ : เย็นทั้งคู่ต้องทำให้อุ่น แต่แยกกันที่ “ชุ่ม ↔ ขับชื้น” — ลมแห้งให้เติมน้ำ/ความมัน • น้ำแฉะให้ทำให้แห้งขึ้น

6) กฎทอง + ดูแล 3 ด้านเสมอ

เกิน → ทำตรงข้าม • พร่อง → เติมบำรุง • ผสม → ดูแลสองทิศ และทุกเคสดูแล 3 ด้านควบคู่: กิน (รสประจำธาตุ) • ใช้ชีวิต (กิจวัตร/ขยับ/พัก) • เยียวยา (หัตถการ)

รสประจำธาตุ (ฝั่งเกิน) — ใช้เลือกอาหารปรับธาตุ

ธาตุ	หลักการกิน	รสที่ใช้ปรับ (ลด)	ของที่ทำให้กำเริบ
ไฟ	เย็นปานกลาง งดเผ็ด-มัน	หวานพอประมาณ ขม ผาด	เปรี้ยว/เค็ม/เผ็ดจัด ทอด-มัน เหล้า
ลม	อุ่น ย่อยง่าย เครื่องเทศอุ่น	หวานพอประมาณ เปรี้ยว เค็ม	ขม/ผาด/เผ็ดจัด ของเย็นจัด
น้ำ	อุ่น แห้ง เผ็ดร้อน ลดแป้ง-มัน	เผ็ด ขม ผาด	หวาน/เค็ม/เปรี้ยวจัด ของเย็น ของมัน

ตารางรส 9 รส — สะพานแผนไทย X อายุรเวท

รส	ฤทธิ์ & ผลต่อธาตุ	สรรพคุณ (แผนไทย)	ข้อเสถง
ผาด	เย็น • ลดไฟ-น้ำ เพิ่มลม	สมานแผล คุมธาตุ แก้อท้องเสีย-บิด	ท้องผูก ลมกำเริบ
หวาน	เย็น • ลดไฟ-ลม เพิ่มน้ำ	บำรุงกำลัง ทำให้ชุ่มชื้น	เบาหวาน เสมหะ-น้ำ แผล เปียก
เปรี้ยว	ร้อน • เพิ่มน้ำ-ไฟ ลดลม	กัดเสมหะ ฟอกโลหิต ชุ่มคอ	น้ำเหลืองเสีย ผื่นเปียก ใช้ ร้อน
เค็ม	ร้อน • ลดลม เพิ่มน้ำ-ไฟ	ซึมซาบผิว ขำระเมือกมัน	โรคไต ความดัน บวมหน้า
เผ็ดร้อน	ร้อน • ลดน้ำ เพิ่มไฟ-ลม	ขับลม บำรุงไฟธาตุ ช่วยย่อย	ไฟ/ร้อนใน ใช้ ลมถ้าเผ็ดจัด
ขม	เย็น • ลดไฟ-น้ำ เพิ่มลม	แก้ไข้ ร้อนใน เจริญอาหาร	ลมกำเริบ (ขมจัด)
มัน	อุ่น • ลดลม เพิ่มน้ำ	บำรุงเส้นเอ็น-ไขข้อ ให้ความอุ่น	เสมหะ-น้ำ ไขมันสูง หัวใจ
หอมเย็น	เย็น • ลดไฟ-ลม	บำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน-อ่อนเพลีย	ใช้ได้กว้าง

รส	ฤทธิ์ & ผลต่อธาตุ	สรรพคุณ (แผนไทย)	ข้อแสดง
จืด	เย็น · ลดน้ำ-ไฟ	ขับปัสสาวะ ลดบวม ดับร้อน	ใช้ได้กว้าง

เคล็ดสำคัญ: “พอประมาณ ≠ จืด” — เผ็ดพอประมาณ (ขิง) ช่วยขับลม แต่เผ็ดจัดทำให้ลม/ไฟกำเริบ · เปรี้ยวอ่อนช่วยกัดเสมหะ แต่เปรี้ยวจัดกระตุ้นกรด

7) ใบโขนอากาศ (วิชัยธาตุ) — แบบฟอร์มใช้จริง

ใช้ฟอร์มนี้สัมภาษณ์ที่ละชั้นเวลาเจอเคส (ภาคผนวกมีฉบับถ่ายเอกสารได้):

ใบโขนอากาศ วิชัยธาตุ

ชื่อผู้รับการดูแล: _____ อายุ: ____ วันที่: _____

ชั้น 1 — คัดกรองอันตราย (►): มีสัญญาณอันตรายไหม? ไม่มี (ไปต่อ) มี → ส่งต่อทันที

ชั้น 2 — ฟังอาการ: เป็นอะไร _____ ตรงไหน _____ นานแค่ไหน _____ กำเริบตอน _____
อะไรทำให้ดีขึ้น/แย่ลง _____

ชั้น 3 — จับทิศ (4 แกน): ร้อน/เย็น _ แห้ง/แฉะ _ หนัก/เบา _ เร็ว/ช้า _ → ธาตุที่ผิดสมดุล _____

ชั้น 4 — เกิน/พร่อง/ผสม: เกิน(ลด) พร่อง(เติม) ผสม(สองทิศ)

ชั้น 5 — ต้นเหตุ (สมุฏฐาน): การกิน _____ พฤติกรรม _____ จิตใจ _____ บริบท/ฤดู _____

แผนดูแล 3 ด้าน: กิน _____ ใช้ชีวิต _____ เยียวยา _____

นัดติดตาม: _____ วัน · เกณฑ์ส่งต่อ: “ถ้า _____ ให้ไปหาหมอ”

8) เดินตัวอย่างจริง 2 เคส

เคส A — ไอเจ็บคอ ป้าวัย 45

- **ชั้น 1 (อันตราย):** ไม่มีหายใจลำบาก ไม่บวมคอข้างเดียว ไม่ใช่สูง → ไม่มี ► ดูแลต่อได้
- **ชั้น 2 (ฟัง):** เจ็บคอแดงแสบ เสมหะเหลืองข้น กระจายน้ำเย็น เป็น 2 วัน หลังกินของทอด+อดนอน
- **ชั้น 3 (จับทิศ):** ร้อน · ค่อนข้างแฉะ(เสมหะข้น) · เร็ว → ไฟ (และมีน้ำร่วม = ไฟ+น้ำ)
- **ชั้น 4:** เกิน (ไฟกำเริบ) แบบผสมน้ำ → ลดร้อน + ช่วยขับเสมหะ
- **ชั้น 5 (ต้นเหตุ):** ของทอด + อดนอน + อากาศร้อน

แผน 3 ด้าน (เคส A)

กิน: จิบน้ำใบบัวบก/มะนาวอุ่น รสขม-เย็นปานกลาง เลี่ยงทอด-เผ็ด-เหล้า

ใช้ชีวิต: นอนให้พอ พักเสียง อยู่ที่ยืนสบาย

เยียวยา: กลั้วค่อน้ำเกลืออุ่น · จิบน้ำผึ้งมะนาว (ผู้ใหญ่)

นัดติดตาม 2-3 วัน · ► ถ้ากลืน/หายใจลำบาก คอบวมข้างเดียว มีหนอง → ส่งต่อ

เคส B — นอนไม่หลับ ลุ่งวัย 52

- **ขั้น 1:** ไม่มีน้ำหน้กลด-ใจสั่นผิดปกติ ไม่มีความคิดทำร้ายตัวเอง → ไม่มี ▶
- **ขั้น 2:** หลับยาก สมอ่องไม่หยุดคิด ใจร้อน ตัวร้อน หงุดหงิด ช่วงงานเครียด ต้มกาแฟบ่อย
- **ขั้น 3 (จับทิศ):** ร้อน · เร็ว · ไม่แฉะ → ไฟ (คิดมากใจร้อน)
- **ขั้น 4:** เกิน (ไฟกำเริบ) → ลด/ทำให้เย็นลง สงบลง
- **ขั้น 5 (ต้นเหตุ):** ความเครียด + กาแฟบ่อย + จอก่อนนอน

แผน 3 ด้าน (เคส B)

กิน: งดกาแฟหลังเที่ยง อาหารเย็นรสไม่จัด ของเย็นปานกลาง

ใช้ชีวิต: นอนเป็นเวลา ลดจอก 1 ชม.ก่อนนอน อยู่ที่ยืนสงบ

เยียวยา (โดมิโนตัวแรก): ลมหายใจช้า 6 ครั้ง/นาที 10 นาทีก่อนนอน + สมาธิให้ใจเย็น

นัดติดตาม 1 สัปดาห์ • ▶ ถ้า +น้ำหน้กลด ใจสั่นมาก หรือคิดทำร้ายตัวเอง → ส่งต่อ

9) ! ความปลอดภัยที่ อสม. ต้องรู้ (ย้าก่อนใช้คลังอาการ)

ดอกคำฝอย / มะระ — เลี้ยงในหญิงตั้งครรภ์ (กระตุ้นมดลูก) • มะระระวังในเบาหวานที่กินยา (น้ำตาลตก)

น้ำผึ้ง — ห้ามในทารกอายุ < 1 ปี

ปวดท้องเฉียบพลันรุนแรง/กดเจ็บเฉพาะที่ — ห้ามประคบร้อน/นวดท้อง คัดกรอง ▶ ก่อน

ปวดประจำเดือน + ประจำเดือนขาด/ปวดท้องน้อยข้างเดียว — แยก “ท้องนอกมดลูก” ส่งต่อทันที

☞ แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 2 (ส่วนแกน)

1) นึกถึงอาการล่าสุดของคุณ แล้วเดินไปไขอาการครบ 5 ขั้นกับตัวเอง

2) ฝึกแยก “เย็นสองแบบ” กับเคสในใจ 2 เคส (ลมแห้ง vs น้ำแฉะ)

3) เปิดตู้กับข้าว จัดอาหาร 5 อย่างตามรส 9 รส ว่าลด/เพิ่มธาตุไหน

กล่องสรุปบทที่ 2 (ส่วนแกน)

• คิด 3 ขั้น: คัดกรอง ▶ → จับทิศ (4 แกน) → แยกเกิน/พร่อง

• เย็นสองแบบ: ลมแห้ง(เดิมชุ่ม) vs น้ำแฉะ(ขับชื้น) — ทั้งคู่ทำให้อุ่น

• ดูแล 3 ด้านเสมอ: กิน(รสประจำธาตุ) • ใช้ชีวิต • เยียวยา และนัดติดตาม/รู้เกณฑ์ส่งต่อ

บทที่ 2 (ต่อ) — คลังวินิจฉัย 20 อาการที่พบบ่อย

แต่ละอาการมี “หน้า” (pattern) ที่พบบ่อยตามธาตุ — จับหน้าให้ได้ แล้วดูแลตาม 3 ด้าน (กิน/ใช้ ชีวิต/เยียวยา) ของหน้านั้น โดยคัดกรองสัญญาณอันตราย (⚠) ก่อนเสมอ และถ้าไม่ดีขึ้นใน 2–3 วัน ให้ส่งต่อ

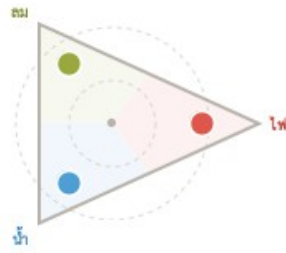
ย้ำความปลอดภัย: ทุกอาการ ถ้าพบสัญญาณอันตรายของอาการนั้น (⚠) หรือไม่แน่ใจ → ส่งต่อก่อน • หญิงตั้งครรภ์/เด็กเล็ก/ผู้สูงอายุ/ผู้มีโรคประจำตัว ให้ระวังเป็นพิเศษ

วิธีอ่านผังสามเหลี่ยมรายการ

แต่ละอาการมี “ผังธาตุ” ของตัวเอง แสดงตำแหน่ง “หน้า” ที่พบบ่อยบนสามเหลี่ยม ลม-น้ำ-ไฟ:

- จุดที่บวม = ธาตุเดี่ยว (ลม/ไฟ/น้ำ) ◆ ขั้วหลวมตัดที่ขอบ = ธาตุผสม (เช่น ไฟ+น้ำ, ไฟ+ลม)
- วงกลวง = ภาวะพร่อง (ต้องบำรุง)

1 • ปวดศีรษะ

หน้าตึงเครียด (ลม)

สัญญาณ: ปวดตึงรัดรอบศีรษะ คอป่าตึง สัมพันธฺ์เครียด/นอนน้อย

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจวัตรสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้หนึ่ง

หน้าตบ/ความดัน (ไฟ)

สัญญาณ: ปวดตบ ๆ ตามชีพจร หน้าแดง ร้อนวูบ ความดันขึ้น

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ฟักลาวก ปลายี่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

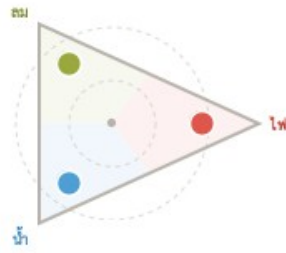
หน้าตื้อ ไช้ส (น้ำ)

สัญญาณ: ปวดตื้อหนัก กดโพรงไช้สเจ็บ คัดจมูก แยกวันขึ้น

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สูมยาสมุนไพร

▶ **ส่งต่อเมื่อ:** ปวดรุนแรงฉับพลันที่สุดในชีวิต • +ไข้ คอแข็ง • +แขนขาอ่อนแรง/ตาพร่า/พูดไม่ชัด (สงสัยหลอดเลือดสมอง)

2. ไข้

ทุกแบบ: พัก เติมน้ำ-เกลือแร่ ลดความร้อนส่วนเกิน • หน้าหนาวสั้น อย่าห่มจนตัวร้อนจัด เช็ดตัวร่วม โดยเฉพาะเด็กเล็ก (เสี่ยงช้ำจากไข้)

หน้าไข້ร้อนเด่น (ไฟ)

สัญญาณ: ตัวร้อนจัด หน้าแดง กระจายน้ำเย็น เหงื่อออก

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลายี่งอ) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าหนาวสั้นนำ (ลม-เย็น)

สัญญาณ: หน้าหนาวสั้นนำก่อนไข้ขึ้น ปวดเมื่อยตัว

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ดร้อนอ่อน (ขิง ตะไคร้ พริกไทยพอประมาณ) อาหารอุ่นปรุงสุกย่อยง่าย เลี่ยงเย็นจัด-น้ำแข็ง
ใช้ชีวิต	ขยับให้อบอุ่น ออกแดดอ่อน รักษาความอบอุ่น กินเป็นเวลา
เยียวยา	แช่เท้าอุ่นสมุนไพร

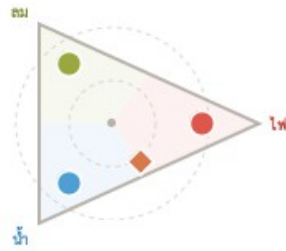
หน้าตัวหนัก เสมหะ (น้ำ)

สัญญาณ: ไข้รุ่ม ๆ เปื้ออาหาร ตัวหนัก เสมหะ ลื่นเป็นฝ้า

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คูนน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สูมยาสมุนไพร

▶ ส่งต่อเมื่อ: ซึม สับสน คอแข็ง หายใจเร็ว ความดันตก จุดเลือดออก • ไข้สูงเกิน 7 วัน • สงสัยไข้เลือดออก (ปวดท้องมาก อาเจียนไม่หยุด)

3. ไอ

หน้าไอร้อน (ไฟ)

สัญญาณ: ไอเสมหะเหลืองข้น คอแห้งแสบ กระจายน้ำ

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าไอเสมหะมาก (น้ำ)

สัญญาณ: ไอมีเสมหะใส-ขาวมาก แน่นหน้าอก ตัวหนัก

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สูดยาสมุนไพร

หน้าไอแห้ง (ลม)

สัญญาณ: ไอแห้งคั้นคอ ไม่มีเสมหะ เสียงแหบ แยกตอนเจอแอร์

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสหวาน-มันชุ่ม ของฉ่ำน้ำ น้ำมันดี ต้มน้ำพอก เลี่ยงของแห้ง-เค็มจัด-คาเฟอีน
ใช้ชีวิต	เคลื่อนไหวนุ่มนวล เลี่ยงลมแอร์/อากาศแห้ง
เยียวยา	ทาบำรุงผิว/น้ำมัน จิบน้ำอุ่น-น้ำผึ้งมะนาว

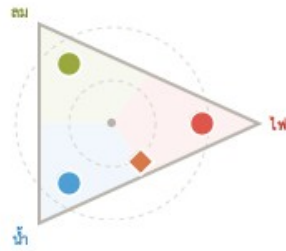
หน้าเสมหะเหลืองข้น (ไฟ+น้ำ)

สัญญาณ: ไอเสมหะเหลืองข้นเหนียว อาจมีไข้ต่ำ

ด้าน	แนวทาง
กิน	ขั้บร้อน+ขั้บชื้นพร้อมกัน รสขม (มะระ บัวบก) + เผ็ดอ่อนช่วยขับเสมหะ เลี่ยงทอด-มัน-หวาน-เผ็ดจัด
ใช้ชีวิต	ขยับพอเหมาะ ไม่หักโหม พักผ่อน
เยียวยา	มักใกล้ติดเชื้อ — ถ้าใช้/หนอง/เป็นนาน ควรพบแพทย์

▶ ส่งต่อเมื่อ: ไอเป็นเลือด • ไอเรื้อรังเกิน 3 สัปดาห์ • น้ำหนักลด • หอบเหนื่อย/เจ็บอกรุนแรง

4 • เจ็บคอ

หน้าร้อนแสบ (ไฟ)

สัญญาณ: คอแดงจัด แสบ กลืนเจ็บ เสมหะข้นเหลือง กระจายน้ำเย็น

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าแฉะเสมหะใส (น้ำ)

สัญญาณ: เสมหะใส-ขาวมาก คัดจมูก ตัวหนักเพลีย

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สูมยาสมุนไพร

หน้าแห้งระคายคอ (ลม)

สัญญาณ: คอแห้ง คันคอ เสียงแหบ ไม่มีไข้ แสบเมื่อเจออากาศแห้ง

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสหวาน-มันชุ่ม ของฉ่ำน้ำ น้ำมันดี ต้มน้ำพ้อ เลี่ยงของแห้ง-เค็มจัด-คาเฟอีน
ใช้ชีวิต	เคลื่อนไหวนุ่มนวล เลี่ยงลมแอร์/อากาศแห้ง
เยียวยา	ทาบำรุงผิว/น้ำมัน จิบน้ำอุ่น-น้ำผึ้งมะนาว

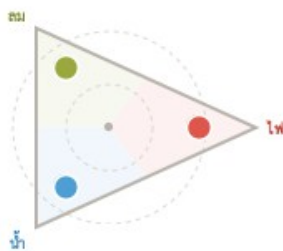
หน้าเป็นหนอง (ไฟ+น้ำ)

สัญญาณ: เจ็บคอบวม คอแดง มีหนอง ต่อม้ำเหลืองโต อาจมีไข้

ด้าน	แนวทาง
กิน	ขับร้อน+ขับชื้นพร้อมกัน รสขม (มะระ บัวบก) + เผ็ดอ่อนช่วยขับเสมหะ เลี่ยงทอด-มัน-หวาน-เผ็ดจัด
ใช้ชีวิต	ขยับพอเหมาะ ไม่หักโหม พักผ่อน
เยียวยา	มักใกล้ติดเชื้อ — ถ้าไข้/หนอง/เป็นนาน ควรพบแพทย์

▶ ส่งต่อเมื่อ: กลืน/หายใจลำบาก • น้ำลายไหลกลืนไม่ได้ • คอวมข้างเดียว • เสียงเปลี่ยนไปมาก

5 · หวัด-คัดจมูก

หน้าคัด-จาม น้ำมูกใส (ลม-เย็น)

สัญญาณ: จาม คัดจมูก น้ำมูกใส คัดจมูก ครั่นเนื้อหนาว

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจวัตรสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

หน้าเสมหะมากคัดแน่น (น้ำ)

สัญญาณ: คัดแน่น เสมหะเหนียว หนักหัว เฉื่อย

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สูมยาสมุนไพร

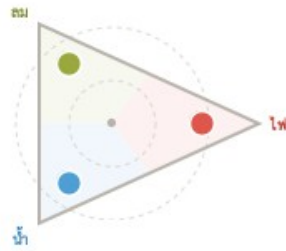
หน้าหวัดร้อนเจ็บคอ (ไฟ)

สัญญาณ: เจ็บคอ เสมหะเหลือง ร้อน คอแห้ง

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

▶ ส่งต่อเมื่อ: หายใจลำบาก · ใช้สูงมาก · ปวด/บวมรอบตา · ปวดหน้ารุนแรง (สงสัยไซนัสอักเสบ)

6 • ปวดท้อง

⚠️ ปวดเฉียบพลันรุนแรง/กดเจ็บเฉพาะที่ — ห้ามประคบร้อน/นวดท้อง คัดกรอง ▶ ก่อนเสมอ

หน้าแสบร้อน (ไฟ)

สัญญาณ: แสบร้อนกลางท้อง/ลิ้นปี เรอเปรี้ยว แอ่ตอนทิว

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าปวดบิเป็นพัก (ลม)

สัญญาณ: ปวดบิเป็นพัก ลมมาก โครกคราก ผายลมแล้วดีขึ้น

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจวัตรสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

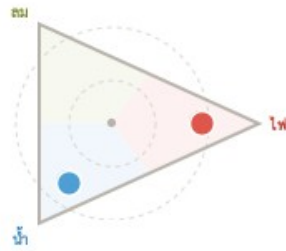
หน้าปวดหน่วงเย็น (น้ำ-เย็น)

สัญญาณ: ปวดหน่วง ตัวเย็น อืด ท้องเสียร่วม

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ดร้อนอ่อน (ขิง ตะไคร้ พริกไทยพอประมาณ) อาหารอุ่นปรุงสุกย่อยง่าย เลี่ยงเย็นจัด-น้ำแข็ง
ใช้ชีวิต	ขยับให้อบอุ่น ออกแดดอ่อน รักษาความอบอุ่น กินเป็นเวลา
เยียวยา	แช่เท้าอุ่นสมุนไพร

▶ ส่งต่อเมื่อ: ปวดรุนแรงต่อเนื่อง • ท้องแข็ง • อาเจียน/ถ่ายเป็นเลือด • ไข้สูง • ปวดย้ายไปขวาล่าง (ไส้ติ่ง)

7 • ท้องเสีย

ทั้งสองแบบ: จิบ **ORS** ชดเชยน้ำ-เกลือแร่เสมอ

น้ำร้อน (ไฟ)

สัญญาณ: ถ่ายเหลวร้อน กลิ่นแรง ปวดเบ่ง ก้นแสบ อาจมีไข้

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

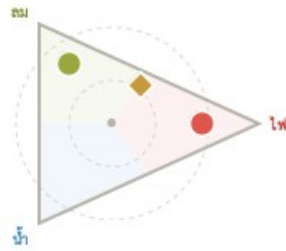
น้ำเหลวเย็น (น้ำ-เย็น)

สัญญาณ: ถ่ายเหลวเป็นน้ำ ไม่ปวดมาก ตัวเย็น เพลีย

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ดร้อนอ่อน (ขิง ตะไคร้ พริกไทยพอประมาณ) อาหารอุ่นปรุงสุกย่อยง่าย เลี่ยงเย็นจัด-น้ำแข็ง
ใช้ชีวิต	ขยับให้อบอุ่น ออกแดดอ่อน รักษาความอบอุ่น กินเป็นเวลา
เยียวยา	แช่เท้าให้อุ่นสมุนไพร

▶ **ส่งต่อเมื่อ:** ถ่ายมูกเลือด • ไข้สูง • ขาดน้ำรุนแรง (ปัสสาวะน้อย ชีมี) • เรื้อรัง+น้ำหนักลด

8 • ท้องผูก

หน้าแห้งแข็งซีแพะ (ไฟ+ลม)

สัญญาณ: อุจจาระแห้งแข็งเป็นก้อน/ซีแพะ ถ่ายลำบาก ตึมน้ำน้อย-เครียด

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย เพิ่มน้ำ-ใยอาหาร-ของชุ่ม ลดเผ็ดจัด-คาเฟอีน
ใช้ชีวิต	ยืดเหยียดผ่อนคลาย จัดกิจวัตร ลดเครียด นอนพอ
เยียวยา	หายใจช้า สมาธิ นวดน้ำมัน

หน้าร้อนในเด่น (ไฟ)

สัญญาณ: แฉงแห้ง ร้อนใน ปากแห้ง ปัสสาวะเข้ม

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

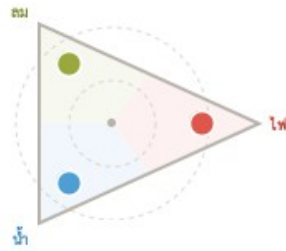
หน้าเครียดลมเด่น (ลม)

สัญญาณ: ถ่ายไม่สม่ำเสมอ ลมมาก เครียด

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย เพิ่มน้ำ-ใยอาหาร-ของชุ่ม ลดเผ็ดจัด-คาเฟอีน
ใช้ชีวิต	ยืดเหยียดผ่อนคลาย จัดกิจวัตร ลดเครียด นอนพอ
เยียวยา	หายใจช้า สมาธิ นวดน้ำมัน

▶ **ส่งต่อเมื่อ:** ถ่ายเป็นเลือด • น้ำหนักลด • ท้องผูกใหม่ในผู้สูงวัย • ปวดบิดอาเจียนไม่หายลม

9 · คลื่นไส้-อาเจียน

หน้าอาเจียนร้อน-เปรี้ยว (ไฟ)

สัญญาณ: คลื่นไส้แสบร้อน อาเจียนเปรี้ยว/ขม กระจายน้ำ

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้ามีเสมหะ (น้ำ)

สัญญาณ: คลื่นไส้ อึดแน่น มีเสมหะ ลื่นเป็นฝ้า

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สูมยาสมุนไพร

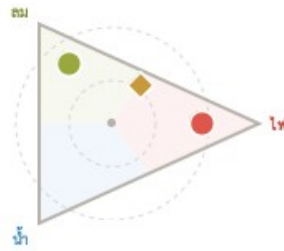
หน้าจากลม (ลม)

สัญญาณ: คลื่นไส้จากเมารถ/เครียด ท้องไส้ปั่นป่วน

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ประจุสูง เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจวัตรสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

▶ ส่งต่อเมื่อ: อาเจียนเป็นเลือด/สีกาแฟ · ปวดท้อง/ศีรษะรุนแรง · ซึม · ขาดน้ำมาก

10 • ท้องอืด-อาหารไม่ย่อย

หน้าลมมาก (ลม)

สัญญาณ: อืดมีลม โครกคราก เรอ/ผายลมมาก ปวดบีบเป็นพัก

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจวัตรสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

หน้ากรดแสบ (ไฟ)

สัญญาณ: แสบร้อนกลางอก เรอเปรี้ยว ทิวบ่อยกินแล้วแสบ

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ฟักหลวง ปลายี่งอ) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

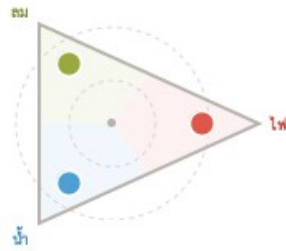
หน้าลม+กรด (ไฟ+ลม)

สัญญาณ: อืดลมร่วมแสบกรด มักเป็นเมื่อเครียด

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย เพิ่มน้ำ-ใยอาหาร-ของขม ลดเผ็ดจัด-คาเฟอีน
ใช้ชีวิต	ยืดเหยียดผ่อนคลาย จัดกิจวัตร ลดเครียด นอนพอ
เยียวยา	หายใจช้า สมาธิ นวดน้ำมัน

▶ **ส่งต่อเมื่อ:** น้ำหนักลด • กลืนติด • อาเจียนเรื้อรัง • ถ่ายดำ • ซีด

11 • ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ

หน้าเมื่อยตึงย้ายที่ (ลม)

สัญญาณ: ปวดเมื่อยตึง ย้ายที่ ตัวเกร็ง สัมผัสลม-เคียด

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจวัตรสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

หน้าหนักล้าวันขึ้น (น้ำ)

สัญญาณ: ปวดเมื่อยหนัก ๆ ล้า แยกวันขึ้น/ฝนตก

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ชิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สูมยาสมุนไพร

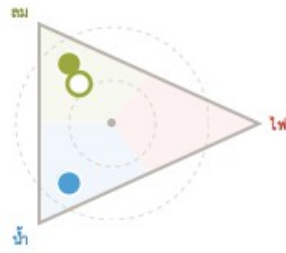
หน้าร้อนอักเสบ (ไฟ)

สัญญาณ: ปวดร้อน บวมแดงเฉพาะที่ จากใช้งานหนัก/อักเสบ

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

▶ ส่งต่อเมื่อ: อ่อนแรง/ชา • กลั้นปัสสาวะไม่ได้ • ปวดกลางคืนรุนแรง • น้ำหนักลด/ประวัติมะเร็ง

12 • ปวดหลัง

หน้าตึงเกร็งท่าทาง (ลม)

สัญญาณ: ปวดตึงหลัง เกร็ง สัมพันธ์ท่าทาง/ยกของ/เครียด

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจวัตรสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

หน้าหนักล้าวันขึ้น (น้ำ)

สัญญาณ: ปวดหน่วงหนัก แยกวันขึ้น/ฝนตก

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สุ่มยาสมุนไพร

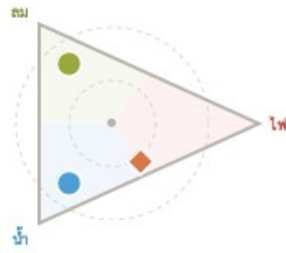
หน้าเรื้อรังไตพร่อง (พร่อง-บำรุง)

สัญญาณ: ปวดเมื่อยหลังล่างเรื้อรัง เข้าอ่อน ในผู้สูงวัย

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสมัน-หวานพอประมาณ บำรุงอุ่น + เครื่องเทศอุ่นกระตุ้นไหลเวียน เพิ่มมวล (ถั่ว เนย ไขมันดี)
ใช้ชีวิต	โยคะเติมพลัง ขยับพอเหมาะ พักให้พอ
เยียวยา	นวดน้ำมัน

▶ ส่งต่อเมื่อ: อ่อนแรง/ซาซา • กลั้นปัสสาวะ-อุจจาระไม่ได้ • ปวดกลางคืน/มีไข้ • ประวัติดะเร็ง

13 · ปวดเข่า/ข้อ

⚠️ ข้อแดงร้อนบวมเจ็บ — พักข้อ ห้ามนวดกดข้อ ประคบเย็น

หน้าบวมแดงร้อน เกาต์ (ไฟ+น้ำ)

สัญญาณ: ข้อแดง ร้อน บวม ปวดอักเสบเจ็บ (เกาต์/รูมาตอยด์)

ด้าน	แนวทาง
กิน	ขับร้อน+ขับชื้นพร้อมกัน รสขม (มะระ บัวบก) + เผ็ดอ่อนช่วยขับเสมหะ เลี่ยงทอด-มัน-หวาน-เผ็ดจัด
ใช้ชีวิต	ขยับพอเหมาะ ไม่หักโหม พักผ่อน
เยียวยา	มักใกล้ติดเชื้อ — ถ้าไข้/หนอง/เป็นนาน ควรพบแพทย์

หน้าบวมน้ำ (น้ำ)

สัญญาณ: ข้อบวมน้ำ หนัก ปวดมากวันขึ้น/ฝนตก

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ดื่มน้ำสะอาด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สุมาสมุนไพรร

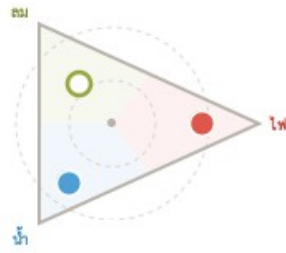
หน้าตึงย่ำยี่ (ลม)

สัญญาณ: ปวดเมื่อยตึง ย่ำยี่ ข้อฝืดเข้า ลั่น

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจวัตรสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจเข้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

▶ ส่งต่อเมื่อ: ข้อเดียวแดงร้อนบวม+ไข้ • ข้อผิดรูป • เข่าล็อก/รับน้ำหนักไม่ได้หลังบาดเจ็บ

14 • เวียนศีรชะ

หน้าความดัน/ร้อน (ไฟ)

สัญญาณ: เวียนร่วมหน้าแดง ร้อนวูบ ความดันขึ้น

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าบ้านหมุน หูอื้อ (น้ำ)

สัญญาณ: บ้านหมุน คลื่นไส้ หูอื้อ (น้ำในหู)

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ชยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สุ่มยาสมุนไพร

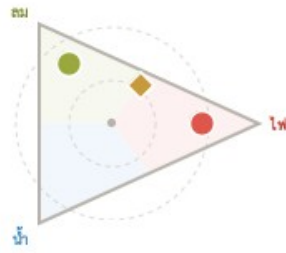
หน้าหน้ามืดตอนลุก (ลมพร่อง)

สัญญาณ: หน้ามืดวูบตอนลุก ใจสั่น ซีด เลือดน้อย

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสมัน-หวานพอประมาณ บำรุงอุ่น + เครื่องเทศอุ่นกระตุ้นไหลเวียน เพิ่มมวล (ถั่ว เนย น้ำมันดี)
ใช้ชีวิต	โยคะเติมพลัง ชยับพอเหมาะ พักให้พอ
เยียวยา	นวดน้ำมัน

▶ ส่งต่อเมื่อ: พุดไม่ชัด/อ่อนแรง/เห็นภาพซ้อน • เดินเซมาก • ปวดศีรชะรุนแรงเฉียบพลัน (สงสัยหลอดเลือดสมอง)

15 • นอนไม่หลับ

หน้าคิดมากใจร้อน (ไฟ)

สัญญาณ: หลับยาก สมองไม่หยุดคิด ใจร้อน ตัวร้อน หงุดหงิด

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าฟุ้งตื่นง่าย (ลม)

สัญญาณ: หลับ ๆ ตื่น ๆ ตื่นตี 3-4 ไม่หลับต่อ ใจฟุ้งกังวล

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจกรรมสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

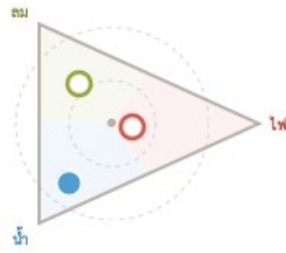
หน้าเครียด+ฟุ้ง (ไฟ+ลม)

สัญญาณ: ทั้งคิดมากและฟุ้งกังวล เครียดสะสม นอนไม่ลง

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย เพิ่มน้ำ-โยอาหาร-ของชุ่ม ลดเผ็ดจัด-คาเฟอีน
ใช้ชีวิต	ยืดเหยียดผ่อนคลาย จัดกิจกรรม ลดเครียด นอนพอ
เยียวยา	หายใจช้า สมาธิ นวดน้ำมัน

▶ ส่งต่อเมื่อ: +น้ำหนักลด ใจสั้น (สงสัยไทรอยด์) • ความคิดทำร้ายตัวเอง • ง่วงกลางวันมาก+กรนหยุดหายใจ

16 · อ่อนเพลียเรื้อรัง

แยกให้ออก: ไฟขาด/ลมขาด = เติมน้ำร้อน · น้ำเกิน = ขับขึ้น (กินคนละทาง)

หน้าไฟขาด (พร่อง-บำรุงไฟ)

สัญญาณ: เพลียร่วมตัวเย็น มือเท้าเย็น เผาผลาญต่ำ ย่อยอ่อน เปื่ออาหาร

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ดร้อนอ่อน (ชิง ตะไคร้ พริกไทยพอบประมาณ) อาหารอุ่นปรุงสุกย่อยง่าย เลี่ยงเย็นจัด-น้ำแข็ง
ใช้ชีวิต	ขยับให้อบอุ่น ออกแดดอ่อน รักษาความอบอุ่น กินเป็นเวลา
เยียวยา	แช่เท้าให้น้ำอุ่นสมุนไพร

หน้าลมขาด (พร่อง-บำรุง)

สัญญาณ: หดแรง เหนื่อยหวิว ใจสั่น ไหลเวียนแผ่ว ขาปลายมือเท้า

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสมัน-หวานพอบประมาณ บำรุงอุ่น + เครื่องเทศอุ่นกระตุ้นไหลเวียน เพิ่มมวล (ถั่ว เนย น้ำมันดี)
ใช้ชีวิต	โยคะเติมพลัง ขยับพอเหมาะ พักให้พอ
เยียวยา	นวดน้ำมัน

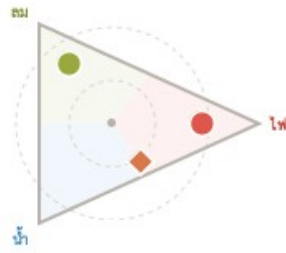
หน้าน้ำเกิน (น้ำ-ขับขึ้น)

สัญญาณ: เพลียหนัก ง่วงตลอด ตัวบวม ฉื่อย ตื่นไม่สด

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ชิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเข้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สมุนไพรสมุนไพร

▶ **สังเกตเมื่อ:** ซีดมาก น้ำหนักลด ต่อม่าน้ำเหลืองโต ใช้เรื้อรัง เหนื่อยหอบ → ตรวจหาสาเหตุ

17 • ผื่นคัน/ลมพิษ

หน้าแดงร้อน (ไฟ)

สัญญาณ: ผื่นแดง ร้อน บวม คันแสบ อักเสบ

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าน้ำเหลืองอักเสบ (ไฟ+น้ำ)

สัญญาณ: ผื่นแดงมีน้ำเหลือง เปียกแฉะ คัน (มักติดเชื้อ)

ด้าน	แนวทาง
กิน	ขับร้อน+ขับชื้นพร้อมกัน รสขม (มะระ บัวบก) + เผ็ดอ่อนช่วยขับเสมหะ เลี่ยงทอด-มัน-หวาน-เผ็ดจัด
ใช้ชีวิต	ขยับพอเหมาะ ไม่หักโหม พักผ่อน
เยียวยา	มักใกล้ติดเชื้อ — ถ้าใช้/หนอง/เป็นนาน ควรพบแพทย์

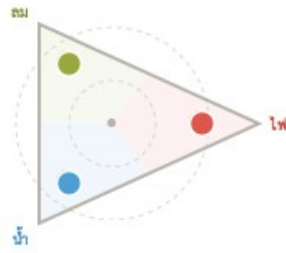
หน้าแห้งลอก/ลมพิษ (ลม)

สัญญาณ: ผิวกแห้ง ลอกเป็นขุย คันไม่มีน้ำ ลมพิษย้ายที่

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสหวาน-มันชุ่ม ของฉ่ำน้ำ น้ำมันดี ต้มน้ำพอ เลี่ยงของแห้ง-เค็มจัด-คาเฟอีน
ใช้ชีวิต	เคลื่อนไหวนุ่มนวล เลี่ยงลมแอร์/อากาศแห้ง
เยียวยา	ทาบำรุงผิว/น้ำมัน จิบน้ำอุ่น-น้ำผึ้งมะนาว

▶ ส่งต่อเมื่อ: ปากบวม/หายใจลำบาก/เสียงแหบ (แพ้รุนแรง) • ผื่นลามเร็ว+ไข้สูง • ตุ่มน้ำทั่วตัว

18 • ปวดประจำเดือน

⚠️ หลีกเลี่ยงเครื่องดื่มเย็นสมุนไพรกระตุ้นมดลูก (เช่น ดอกคำฝอย)

หน้าร้อนเลือดมาก (ไฟ)

สัญญาณ: ปวดร่วมร้อน เลือดมากสีแดงสด มีลิ่ม หงุดหงิด

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายเบาในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าบวมน้ำหน่วง (น้ำ)

สัญญาณ: ปวดหน่วง ตัวบวมน้ำ คัดเต้านม เลือดจาง

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ขมิ้น) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สมุนไพร

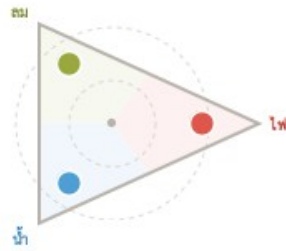
หน้าบิตเกร็งเย็น (ลม-เย็น)

สัญญาณ: ปวดบิตเกร็งรุนแรง เลือดน้อย มือเท้าเย็น

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ดร้อนอ่อน (ขิง ตะไคร้ พริกไทยพอประมาณ) อาหารอุ่นปรุงสุกย่อยง่าย เลี่ยงเย็นจัด-น้ำแข็ง
ใช้ชีวิต	ขยับให้อบอุ่น ออกแดดอ่อน รักษาความอบอุ่น กินเป็นเวลา
เยียวยา	แช่เท้าให้อุ่นสมุนไพร

▶ ส่งต่อเมื่อ: ประจำเดือนขาด/สงสัยตั้งครรภ์ + ปวดท้องน้อยข้างเดียว → แยกท้องนอกมดลูกทันที • ปวดรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ • ประจำเดือนมากผิดปกติ • +ไข้/ตกขาวผิดปกติ

19 • เครียด/วิตกกังวล

หน้าหงุดหงิดร้อนรน (ไฟ)

สัญญาณ: โมโหง่าย ใจร้อน เครียดลงกระเพาะ แสบร้อน

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าฟุ้งกังวลใจสั้น (ลม)

สัญญาณ: วิตกกังวล ฟุ้งซ่าน ใจสั้น นอนไม่หลับ

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย ปรุงสุก เครื่องเทศอุ่นพอประมาณ + ไขมันดี เลี่ยงเย็นจัด-อาหารสร้างแก๊ส
ใช้ชีวิต	โยคะ/ยืดเหยียดนุ่มนวล กิจกรรมสม่ำเสมอ เคี้ยวช้า
เยียวยา	หายใจช้า นวดน้ำมันอุ่น ภาวนา/สวดมนต์ให้นิ่ง

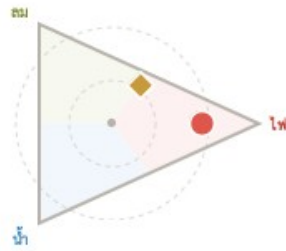
หน้าซีมเฉื่อย (น้ำ)

สัญญาณ: เฉื่อย ซึม หดหู่ เก็บตัว ไม่อยากทำอะไร

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสเผ็ด-ขม-ฝาด อุ่นแห้ง (ขิง พริกไทย ไขมัน) ลดแป้ง-หวาน-ไขมัน-นม-ของเย็น
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายให้เหงื่อออก ขยับเยอะ คุมน้ำหนัก ตื่นเช้าออกแดด
เยียวยา	อบไอน้ำ/สูมยาสมุนไพร

▶ **ส่งต่อเมื่อ:** คิดทำร้ายตัวเอง/สิ้นหวังรุนแรง → พบผู้เชี่ยวชาญทันที • ใจสั้น-เจ็บอก-หายใจไม่ออก → แยกโรคหัวใจ

20 • กรดไหลย้อน/แสบร้อนกลางอก

หน้าแสบร้อนเรอเปรี้ยว (ไฟ)

สัญญาณ: แสบร้อนกลางอก เรอเปรี้ยว แยกหลังกินเผ็ด-มัน-ดึก

ด้าน	แนวทาง
กิน	รสขม-ฝาด-หวานพอประมาณ เย็นปานกลาง (มะระ ใบบัวบก ผักลวก ปลานึ่ง) เลี่ยงเผ็ด-ทอด-มัน-เหล้า-เปรี้ยว/เค็มจัด
ใช้ชีวิต	ออกกำลังกายในที่เย็น เลี่ยงแดดจัด นอนพอ อยู่ที่เย็นสงบ ลดแรงรีบ
เยียวยา	สมาธิให้ใจเย็น หายใจช้า ประคบเย็น

หน้าลมตีขึ้น+กรด (ไฟ+ลม)

สัญญาณ: เรอลม จุกแน่น ร่วมแสบ มักเมื่อเครียด

ด้าน	แนวทาง
กิน	อุ่น ย่อยง่าย เพิ่มน้ำ-ใยอาหาร-ของขม ลดเผ็ดจัด-คาเฟอีน
ใช้ชีวิต	ยืดเหยียดผ่อนคลาย จัดกิจวัตร ลดเครียด นอนพอ
เยียวยา	หายใจช้า สมาธิ นวดน้ำมัน

▶ **ส่งต่อเมื่อ:** กลืนลำบาก/เจ็บเวลากลืน • น้ำหนักลด • อาเจียน/ถ่ายเป็นเลือด • เจ็บอกร้าว (แยกโรคหัวใจ)

บทที่ 3 — 5 มิติสุขภาพ (Health Matrix) และหลักโดมิโน

ป้าวัย 65 ปวดเขามา 3 ปี กินยาแก้ปวดเท่าไรก็ไม่หาย หมอไม่รับส่งเอกซเรย์ แต่ถามว่า “ป้านอนหลับดีไหม ท้องเป็นยังไง มือเท้าเย็นไหม เครียดเรื่องอะไรอยู่” — ปรากฏว่าป้าไม่ใช่ปัญหาเดียว แต่เป็น “ปลายทาง” ของหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน บทนี้สอนให้มองสุขภาพเป็นระบบ ไม่ใช่อาการเดี่ยว ๆ

สุขภาพมี 5 มิติ — แต่ละมิติคืออะไร

มิติ 1 • โครงสร้าง

หัวข้อ	รายละเอียด
ดูแลเรื่อง	กระดูก กล้ามเนื้อ ข้อ ท่าทาง การทรงตัว
สัญญาณเสียสมดุล	ปวดเมื่อย ข้อฝืด ปวดหลัง-เข่า ท่าทางผิด
มักเชื่อมกับธาตุ	ลม (ตึง/แห้ง) • น้ำ (บวม/หนัก)
เครื่องมือเด่น (บทที่ 4)	นวด ตอกเส้น ประคบ อบสมุนไพร โยคะ มณีเวช
โดมิโนที่พบบ่อย	ท่าทาง/การยกของ • การขยับน้อย

มิติ 2 • อวัยวะ/พลังชีวิต

หัวข้อ	รายละเอียด
ดูแลเรื่อง	การย่อย เมแทบอลิซึม ฮอร์โมน ภูมิคุ้มกัน
สัญญาณเสียสมดุล	อาหารไม่ย่อย ท้องอืด อ่อนเพลีย ภูมิตก
มักเชื่อมกับธาตุ	ไฟ (ย่อย/อึกเสบ) • น้ำ (เสมหะ/บวม)
เครื่องมือเด่น (บทที่ 4)	อาหารพลังชีวิต สมุนไพรปรับสมดุล รสบำบัด
โดมิโนที่พบบ่อย	การกิน-จังหวะกิน

มิติ 3 • การไหลเวียน

หัวข้อ	รายละเอียด
ดูแลเรื่อง	เลือด น้ำเหลือง ลมหายใจ (ศูนย์กลางเชื่อมทุกมิติ)
สัญญาณเสียสมดุล	มือเท้าเย็น-ชา บวม ใจสั่น เหนื่อยง่าย
มักเชื่อมกับธาตุ	ลม (ไหลเวียนแผ่ว) • ไฟ (ร้อน/ความดัน)
เครื่องมือเด่น (บทที่ 4)	กัวซา กดจุด โยคะ+ลมหายใจ ชีกง มณีเวช
โดมิโนที่พบบ่อย	ลมหายใจ

มิติ 4 • สมอง

หัวข้อ	รายละเอียด
ดูแลเรื่อง	การนอน สมาธิ ความจำ ระบบประสาท
สัญญาณเสียสมดุล	นอนไม่หลับ ฟุ้ง ความจำแย่ ตื่นไม่สด

หัวข้อ	รายละเอียด
มักเชื่อมกับธาตุ	ลม (ฟุ้ง) · ไฟ (คิดมาก)
เครื่องมือเด่น (บทที่ 4)	สุคนธบำบัด อาบป่า สมาธิ สวดมนต์
โดมิโนที่พบบ่อย	การนอน

มิติ 5 • จิตใจ

หัวข้อ	รายละเอียด
ดูแลเรื่อง	อารมณ์ ความหมาย ความสัมพันธ์
สัญญาณเสียสมดุล	เครียด วิตก ซึม โกรธง่าย ไร้ความหมาย
มักเชื่อมกับธาตุ	ลม (กังวล) · ไฟ (โกรธ) · น้ำ (ซึมเก็บกด)
เครื่องมือเด่น (บทที่ 4)	เมตตาภาวนา การให้/งานอาสา อธิภา สดับลึก
โดมิโนที่พบบ่อย	ใจ (การอยู่กับปัจจุบัน)

ทุกมิติเชื่อมกัน — อาการคือ “ปลายทาง”

ภาพประกอบ: หลักโดมิโน 5 มิติสุขภาพ

มิติทั้ง 5 ส่งผลถึงกันเหมือนโดมิโนเรียงต่อกัน เวลาเจ็บป่วยเรามักเห็นแค่ “โดมิโนตัวสุดท้ายที่ล้ม” (เช่น ปวดเข่า) แต่ตัวที่ล้มก็ให้ล้มอาจอยู่ต้นแถว (เช่น การนอน หรือความเครียด)

 [ภาพประกอบช่วยจำ: แผนภาพโดมิโน 5 มิติ ที่อาการปลายทางมาจากมิติต้นแถว]

หลัก “โดมิโนตัวแรก” (First Domino) — เลือกจุดเดียวที่ส่งผลกว้าง

แทนที่จะแก้ทุกอย่างพร้อมกันจนเหนื่อยแล้วเลิกกลางคัน ให้เลือก **1** จุดที่ส่งผลเป็นลูกโซ่ ทำก่อน เกณฑ์เลือกง่าย ๆ:

- นอนไม่ดี → เริ่มที่ การนอน (ส่งผลถึงอารมณ์ การกิน ภูมิ)
- ใจสั้น/วิตกกังวล → เริ่มที่ ลมหายใจเข้า **6** ครั้ง/นาที
- รู้สึกไร้ความหมาย/ฟุ้ง → เริ่มที่ ใจ (การอยู่กับปัจจุบัน/งานอาสา)

เคสเดินเต็มกระบวนการ — ป้าปวดเข่า

เดิน 5 มิติ

โครงสร้าง: ปวดเข่า **3** ปี (อาการปลายทาง) • อวัยวะ: ท้องผูกเรื้อรัง • ไหลเวียน: มือเท้าเย็น • สมอง: นอนไม่หลับ **5** ปี • จิตใจ: เครียดเรื่องลูก

โดมิโนตัวแรก = การนอน → พอนอนดีขึ้น ท้อง อารมณ์ และเข่าค่อย ๆ ดีตาม

แผน: ลมหายใจเข้าก่อนนอน + จัดเวลานอน + อาหารอุ่นย่อยง่าย + ประคบเข่าอุ่น (ถ้าไม่บวมแดงร้อน)

กฎความปลอดภัย: ถ้ามีสัญญาณอันตราย (ปวดรุนแรงผิดปกติ น้ำหนักลดเอง ข้อแดงร้อน+ไข้) อย่ารอ ให้โดมิโนพื้นเอง — ส่งต่อก่อน

ตารางประเมิน 5 มิติ (เครื่องมือ)

ให้คะแนนแต่ละมิติ 1–10 (10 = ดีมาก) มิติที่ต่ำสุดคือจุดเริ่ม และมักเป็นที่อยู่ของโดมิโนตัวแรก:

มิติ	คะแนน 1–10	สิ่งที่สังเกต
โครงสร้าง	___	_____
อวัยวะ-ย่อย	___	_____
ไหลเวียน-ลมหายใจ	___	_____
สมอง-การนอน	___	_____
จิตใจ	___	_____

👉 แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 3

- 1) ให้คะแนน 5 มิติของตัวเอง หามิติต่ำสุด
- 2) เลือกโดมิโนตัวแรก **1** อย่าง + เขียน **1** การกระทำเล็ก ๆ ที่จะเริ่มทำสัปดาห์นี้
- 3) ลองวิเคราะห์ 5 มิติของคนในชุมชน **1** ราย

กล่องสรุปบทที่ 3

- สุขภาพมี 5 มิติเชื่อมกัน อาการคือปลายทาง • หาโดมิโนตัวแรกแล้วแก้จุดนั้นก่อน

- 5 มิติยังเป็น “แผนผังลึนชัก” ของกล่องเครื่องมือ (บทที่ 4)

บทที่ 4 — กล่องเครื่องมือเยียวยา (ฉบับลงมือทำ)

พอรู้ว่าโดมิโนอยู่มิติไหน (บทที่ 3) ก็เปิด “ลั่นชก” นั้นเลือกเครื่องมือที่ทำตรงข้ามกับสิ่งที่ผิดสมดุล บทนี้รวม 38 ศาสตร์จัดตาม 5 มิติ และลงรายละเอียด “15 ศาสตร์ที่ อสม. ทำเองได้” แบบทำตามได้จริง

ภาพรวม 5 ลั่นชก (38 ศาสตร์)

ลั่นชก (มิติ)	ศาสตร์ในลั่นชก
โครงสร้าง	ขนาด · ตอกเส้น · จัดกระดูก/ตัดตน · พกยา · ลูกประคบ · อบสมุนไพร/สุ่มยา · แขน่มือเท้า · กายภาพบำบัด
อวัยวะ/พลังชีวิต	อาหารพลังชีวิต · สมุนไพรปรับสมดุล · ดิที่ออกซ์ล่าใส่ · สารต้านอนุมูลอิสระ · โสมมีโอพาร์ซี่
การไหลเวียน	กัวซา · กัดจุด · ฝังเข็ม · ครอบแก้ว · โยคะ+ปราณายามะ · มณีเวช · ชี้กง/ไทเก๊ก · เรกิ
สมอง	สุคนธบำบัด · เสียง/สั่นสะเทือน · ศิลปะบำบัด · รสบำบัด · กอดบำบัด · อาบป่า+grounding · คริสตัล
จิตใจ	สติบลิ๊ก · นพลักษณ์ · Satir · อิคิโก · เมตตาทาวนา · การให้/งานอาสา · สมาธิ · พุทธจิตวิทยา · มন্ত্রา

กฎเหล็กก่อนใช้เครื่องมือทุกชนิด

- 1) คัดกรองสัญญาณอันตราย (🚩) ก่อน — มี → ส่งต่อ ไม่ใช่หัตถการกลบอาการ
- 2) ขอความยินยอม · ระวังเป็นพิเศษในหญิงตั้งครรภ์ เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ ผู้มีโรคประจำตัว
- 3) เริ่มเบา สังเกตปฏิกิริยา หยุดถ้าผิดปกติ

15 ศาสตร์ที่ อสม. ทำเองได้ — คู่มือลงมือทำ

แต่ละศาสตร์ใช้แม่แบบเดียวกัน: ดียังไง · เหมาะกับธาตุ/ทิศ · เตรียมของ+ราคา · ขั้นตอน · ความถี่ · ข้อห้าม · เคล็ดลับ

1. ลูกประคบสมุนไพร

ภาพประกอบ: ลูกประคบสมุนไพรอย่างปลอดภัย

ดียังไง: ความร้อนชื้น+น้ำมันหอมระเหยจากสมุนไพร คลายกล้ามเนื้อ ลดปวดเมื่อย เพิ่มการไหลเวียน

เหมาะกับ: ลม/น้ำ ที่ ปวดเมื่อย-ตึง-เย็น (เกิน/พร่องแบบเย็น) — ห้ามใช้กับอักเสบเฉียบพลัน (ไฟ)

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

ลูกประคบสำเร็จ 30–60 บาท หรือทำเอง (ไพล ขมิ้น ตะไคร้ ผิวมะกรูด การบูร ห่อผ้า) • หม้อน้ำ • ผ้าขนหนู

ขั้นตอนทำ:

1. นึ่งลูกประคบให้ร้อนทั่ว ~10–15 นาที
2. ทดสอบความร้อนกับท้องแขนตัวเองก่อน อย่าให้ลวก
3. ประคบกดคลึงเบา ๆ บริเวณที่ปวด ทีละจุด 5–10 วินาที
4. วนกลับมาประคบซ้ำเมื่อลูกประคบยังอุ่น

ความถี่/ระยะเวลา: ครั้งละ 15–20 นาที วันละ 1–2 ครั้ง

⚠️ **ข้อห้าม/ระวัง:** ห้ามใช้บริเวณบวมแดงร้อน-อักเสบเฉียบพลัน-แผลเปิด • ระวังลวกในเบาหวานที่ชาปลายเท้า ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก • ทดสอบความร้อนก่อนเสมอ

💡 **เคล็ดลับ:** หยดน้ำเล็กน้อยถ้าลูกประคบแห้งเกิน • ใช้คู่กับทำยืดเหยียดเบา ๆ ได้ผลดีขึ้น

📷 [ภาพประกอบช่วยจำ: ขั้นตอนการนึ่งและการประคบกดจุด]

2. อบสมุนไพร / สุขยา

ภาพประกอบ: อบสมุนไพร/สุขยาอย่างปลอดภัย

ดียังไง: ใอน้ำสมุนไพรเปิดรูขุมขน ขับเสมหะ-ความชื้น คลายเครียด โล่งจมูก

เหมาะกับ: น้ำ (เสมหะ/หนัก/เฉื่อย) และหวัดคัดจมูก – เหมาะ “ขับชื้น”

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

หม้อต้มสมุนไพร (ขิง ตะไคร้ ใบมะกรูด ขมิ้น การบูร) • ผ้าคลุม/เต็นท์อบ หรือซามกับผ้าขนหนูคลุมหัว (สุขยา เฉพาะหน้า)

ขั้นตอนทำ:

1. ต้มสมุนไพรให้เดือดแล้วยกลง ตั้งห่างตัวพอประมาณ
2. นั่งคลุมผ้าใอน้ำอบตัว/อบหน้า ระวังอย่าใกล้จนลวก
3. หายใจเข้าออกช้า ๆ ระหว่างอบ
4. เช็ดตัวให้แห้ง พักในที่ไม่มีลมโกรก

ความถี่/ระยะเวลา: ครั้งละ 10–15 นาที สัปดาห์ละ 1–2 ครั้ง

⚠️ **ข้อห้าม/ระวัง:** ห้ามใผู้มีไข้สูง ความดันสูงคุมไม่ได้ โรคหัวใจ หลงตั้งครรภ์ • ระวังหน้ามืด ลูกช้า ๆ • ดื่มน้ำหลังอบ

💡 **เคล็ดลับ:** หยดน้ำมันหอมระเหย (ยูคาลิปตัส) เพิ่มความโล่งจมูก • อบตอนเริ่มเป็นหวัดได้ผลดี

📷 [ภาพประกอบช่วยจำ: การนั่งอบใอน้ำสมุนไพรแบบคลุมผ้า]

3. แช่มือ-เท้าสมุนไพร

ภาพประกอบ: แช่มือ-เท้าอย่างปลอดภัย

ดียังไง: น้ำอุ่นสมุนไพรกระตุ้นการไหลเวียนปลายมือเท้า คลายเครียด ช่วยการนอน

เหมาะกับ: ลม (มือเท้าเย็น-ชา) และ ไฟขาด/เย็นพร่อง — เหมาะ “ทำให้อุ่น”

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

กะละมัง • น้ำอุ่น 40–42°C • ขิงทุบ/ตะไคร้/เกลือ/ใบมะกรูด

ขั้นตอนทำ:

1. ต้มสมุนไพรกับน้ำ ผสมให้อุ่นพอสบาย (ทดสอบด้วยข้อศอก)
2. แช่เท้า/มือจุ่มข้อ ~15–20 นาที เติมน้ำอุ่นถ้าเย็นลง
3. ระหว่างแช่ นวดกดฝ่าเท้า/ฝ่ามือเบา ๆ
4. เช็ดแห้ง สวมถุงเท้าให้อุ่น

ความถี่/ระยะเวลา: ก่อนนอน วันละครั้ง หรือเมื่อมือเท้าเย็น

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ระวังลวกในเบาหวานที่ชาปลายเท้า (วัดอุณหภูมิด้วยมือคนอื่น) • เลี่ยงถ้ามีแผลเปิดที่เท้า

💡 เคล็ดลับ: ใส่เกลือเล็กน้อยช่วยผ่อนคลาย • แช่ก่อนนอนช่วยหลับลึก โดยเฉพาะคนลม

4. พอกยา (สมุนไพรพอก)

ภาพประกอบ: พอกยา/สมุนไพรพอกอย่างปลอดภัย

ดียังไง: พอกสมุนไพรเฉพาะที่ ลดปวด-บวม-อักเสบ ดูดความร้อน/ความชื้นออกจากบริเวณนั้น

เหมาะกับ: เลือดดำตามทิวทิศ: ร้อน-อักเสบ (ไฟ) ใช้พอกเย็น • ปวดเมื่อยเย็น (ลม/น้ำ) ใช้พอกอุ่น

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

สมุนไพรสด (ไพล ขมิ้น สำหรับอุ่น • ใบบัวบก ว่านหางจระเข้ ดินสอพอง สำหรับเย็น) • ผ้าสะอาด

ขั้นตอนทำ:

1. บดสมุนไพรผสมน้ำ/น้ำมันให้เป็นเนื้อพอก
2. ทดสอบที่ผิวเล็กน้อยก่อน เผื่อแพ้
3. พอกบริเวณที่ปวด/บวม หนาพอประมาณ คลุมด้วยผ้า
4. ทิ้งไว้ 20–30 นาที แล้วล้างออก

ความถี่/ระยะเวลา: วันละ 1–2 ครั้ง ตามอาการ

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ห้ามพอกบนแผลเปิด • หูดถ้าคัน-ผื่นแดง (แพ้) • ข้อแดงร้อนเฉียบพลันให้พอกเย็น ห้ามพอกอุ่น

💡 เคล็ดลับ: พอกเย็นสำหรับเคล็ดขัดยอกใหม่ ๆ (24–48 ชม.แรก) • พอกอุ่นสำหรับปวดเมื่อยเรื้อรัง

5. นวดพื้นฐาน (กดคลายจุด/นวดน้ำมัน)

ภาพประกอบ: นวดพื้นฐานแบบเบา ช้า ไม่ฝืน

ดียังไง: กดคลายจุดตึงและนวดน้ำมันอุ่น ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ เพิ่มไหลเวียน สงบประสาท

เหมาะกับ: ลม (ตึง/เครียด/เย็น) เหมาะที่สุด – นวดน้ำมันอุ่นเป็นยาของคนลม

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

น้ำมันงา/มะพร้าวอุ่น • ผ้าปูที่สบาย

ขั้นตอนทำ:

1. อุ่นน้ำมันพออุ่น ลูบให้ทั่วบริเวณ
2. ใช้นิ้วหัวแม่มือกดคลึงจุดตึงเบา-ปานกลาง ค้าง 5–10 วินาที
3. นวดไล่จากปลายเข้าหาหัวใจ (ขา-แขน)
4. จบด้วยลูบเบา ๆ ให้ผ่อนคลาย

ความถี่/ระยะเวลา: ครั้งละ 20–30 นาที ตามสะดวก

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ห้ามกดแรงบริเวณกระดูกพรุน-มะเร็ง-ลิ้มเลือด-เส้นเลือดขาด • เลี่ยงจุดต้องห้ามในหญิงตั้งครรภ์ (เช่น ข้อเท้าด้านใน) • ไม่นวดบริเวณอักเสบเฉียบพลัน

💡 เคล็ดลับ: นวดน้ำมันอุ่นก่อนนอนช่วยคนลมหลับดีขึ้นมาก

 [ภาพประกอบช่วยจำ: ทิศทางการนวดไล่เข้าหาหัวใจ และจุดกดคลายคอป่า]

6. กัวซา (ขูดซา) เบื้องต้น

ภาพประกอบ: กัวซาเบื้องต้น แดงพอดี ไม่ฟกช้ำ

ดียังไง: ขูดผิวเป็นจิ้งหะ ปลอดภัย ผิด คลายกล้ามเนื้อ เพิ่มไหลเวียนเฉพาะที่ (งานวิจัยพบไหลเวียนเพิ่มหลายเท่า) ลดปวดคอ-ป่า-หลัง

เหมาะกับ: ลม/ไฟ ที่ ปวดตึงคอป่า-ออฟฟิศซินโดรม และช่วงเริ่มเป็นหวัด (ระบายลมเย็น)

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

เครื่องมือไม่นำไฟฟ้า (หิน/เซรามิก/ซ็อนกระเบื้อง/ไม้) • น้ำมัน/โลชั่นหล่อลื่น

ขั้นตอนทำ:

1. ทาน้ำมันบริเวณที่จะขูดให้ลื่น
2. ถือเครื่องมือเอียง $\sim 30-45^\circ$ ขูดทิศทางเดียว (บนลงล่าง/เข้าหาหัวใจ)
3. ออกแรงเบา-ปานกลาง ขูดซ้ำแนวเดิม $\sim 5-10$ ครั้งจนผิวแดงระเรื่อ (ไม่ต้องนับครั้ง ดูที่แดงพอ)
4. เช็ดน้ำมัน ตีมน้ำอุ่น

ความถี่/ระยะเวลา: บริเวณละ 2-3 นาที • เว้น 3-7 วันให้จุดแดงจางก่อนทำซ้ำ

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ทำเบา ๆ ให้ขึ้น “จุดแดง” พอ ไม่ใช่ฟกช้ำ • เลี่ยงผิวบาง-แผล-เส้นเลือดขอด-ผื่น • ห้ามในผู้ใช้ยาละลายลิ่มเลือด/เลือดออกง่าย • ใช้เครื่องมือไม่นำไฟฟ้า

💡 เคล็ดลับ: จุดแดง (petechiae) หายเองใน 3-7 วันไม่ทิ้งรอย • ทำซ้ำ ๆ จะแดงน้อยลงเรื่อย ๆ = ตีตื้นน้อยลง

📷 [ภาพประกอบช่วยจำ: การจับมุมเครื่องมือและทิศทางขูดที่ถูกต้อง]

7. กดจุด (Acupressure) จุดสามัญ

ภาพประกอบ: จุดกดสามัญและข้อควรระวัง

ดียังไง: กดจุดบนเส้นลมปราณกระตุ้นการไหลเวียนและระบบประสาท บรรเทาอาการได้โดยไม่ต้องใช้เข็ม

เหมาะกับ: ใช้ได้หลายอาการตามจุด — ปวดหัว คลื่นไส้ นอนไม่หลับ เครียด

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

แค่นิ้วมือ (ฟรี) • อาจใช้น้ำมันเล็กน้อย

ขั้นตอนทำ:

1. หาจุดสามัญ: เหนอกู (ง่ามนิ้วโป้ง-ชี้ — ปวดหัว) • เนยกวน (เหนือข้อมือ 3 นิ้ว — คลื่นไส้/ใจสั่น) • อันเหมียน/ไท่ซง (ช่วยนอน-สงบ)
2. กดด้วยหัวแม่มือ แรงปานกลางจนรู้สึกตื้อ ๆ
3. ค้างไว้ 1–2 นาที พร้อมหายใจช้า
4. ทำสลับสองข้าง

ความถี่/ระยะเวลา: ครั้งละ 1–2 นาที/จุด ทำซ้ำได้วันละหลายครั้ง

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ห้ามกดจุดเหนอกูและจุดกระตุ้นมดลูกในหญิงตั้งครรภ์ • เลี่ยงกดบนแผล-ผื่น • กดเบาในผู้สูงอายุ

💡 เคล็ดลับ: กดเนยกวนช่วยเมารถ-คลื่นไส้ได้ดี พกใช้ได้ทุกที่

📷 [ภาพประกอบช่วยจำ: ตำแหน่งจุดเหนอกู เนยกวน และไท่ซง]

8. มณีเวช (ตัดตน ปรับสมดุลตัวเอง)

ภาพประกอบ: มณีเวช/ตัดตนแบบเคลื่อนไหวช้า ไม่ฝืน ไม่เจ็บ

ดียังไง: ทำตัด-ยืด-หายใจที่ทำกับตัวเอง ปรับโครงสร้าง คลายเส้น เปิดการไหลเวียน ด้วยตัวเอง

เหมาะกับ: ลม (ตึง/ท่าทางผิด) และมิติโครงสร้าง-ไหลเวียน

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

แค่ร่างกายตัวเอง + พื้นที่นั่ง/ยืน

ขั้นตอนทำ:

1. เริ่มจากหายใจเข้าลึกพร้อมยืดตัว
2. ทำท่าตัดคอ-ป่า-หลัง-เอวช้า ๆ ตามลมหายใจ
3. ค้างแต่ละท่า 3-5 ลมหายใจ ไม่ฝืนจนเจ็บ
4. จบด้วยผ่อนคลายนั่งสงบ

ความถี่/ระยะเวลา: วันละ 10-15 นาที (เช้า/ก่อนนอน)

⚠️ **ข้อห้าม/ระวัง:** ทำช้า ไม่ฝืนจนเจ็บ • ระวังในผู้มีปัญหากระดูกสันหลัง-ความดัน (เสี่ยงท่าก้มหัวต่ำนาน)

💡 **เคล็ดลับ:** ทำสม่ำเสมอทุกวันได้ผลกว่าทำหนักนาน ๆ ครั้ง • เหมาะคนลมที่ต้องการ “จิ้งหะ”

📷 [ภาพประกอบช่วยจำ: ทำตัดตนมณีเวชพื้นฐาน คอ-ป่า-หลัง]

9. โยคะ + ปรานายามะ (ลมหายใจ)

ภาพประกอบ: โยคะและลมหายใจอย่างปลอดภัย

ดียังไง: ทำโยคะอ่อนโยน + การหายใจเข้า สงบประสาท เพิ่มความยืดหยุ่น ปรับสมดุลกาย-ใจ

เหมาะกับ: ทุกธาตุ (ปรับท่าตามธาตุ) — ลมหายใจเข้าเป็นโดมิโนตัวแรกที่ดีที่สุด

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

เสื่อ/ผ้าปู · พื้นที่สงบ (ฟรี)

ขั้นตอนทำ:

1. อบอุ่นร่างกายด้วยท่ายืดเบา ๆ
2. ทำท่าพื้นฐาน (แมว-วัว, เด็ก, ภูเขา) ตามลมหายใจ
3. ฝึกปรานายามะ: หายใจเข้า 4 วินาที ออก 6 วินาที ~6 ครั้ง/นาที
4. จบด้วยนอนผ่อนคลาย (ศพอาสนะ) 3-5 นาที

ความถี่/ระยะเวลา: วันละ 10-20 นาที · ลมหายใจเข้า 5-10 นาที/วัน

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ผู้มีปัญหาข้อ-ความดัน-ตั้งครรภ์ ปรับท่า เลี่ยงท่ากลับหัว · ไม่ฝืนจนเจ็บ

💡 เคล็ดลับ: ลมหายใจเข้า 6/นาที วันละ 5 นาที ช่วยทั้งการนอน ความเครียด ใจสั้น และร้อนวูบว้ายทอง

📷 [ภาพประกอบช่วยจำ: ทำโยคะพื้นฐานและจังหวะหายใจเข้า-ออก]

10. ชี่กง / ไทเก๊กพื้นฐาน

ภาพประกอบ: ชี่กง/ไทเก๊กสำหรับผู้สูงอายุ

ดียังไง: การเคลื่อนไหวช้า ๆ ต่อเนื่องพร้อมลมหายใจ เพิ่มสมดุล การไหลเวียน และความสงบ เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ

เหมาะกับ: น้ำ (เฉื่อย) ต้องการกระตุ้น • ลม/ไฟ ต้องการสงบ — ปรับจังหวะได้

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

พื้นที่ยืนโล่ง (ฟรี)

ขั้นตอนทำ:

1. ยืนเท้ากว้างเท่าไหล่ เข่าหย่อนเล็กน้อย
2. เคลื่อนแขน-ลำตัวช้า ๆ ต่อเนื่องตามลมหายใจ
3. จดจ่อที่การเคลื่อนไหวและลมหายใจ ไม่เกร็ง
4. ทำต่อเนื่อง 10–15 นาที

ความถี่/ระยะเวลา: วันละ 10–20 นาที (เช้าได้แดดอ่อนดีที่สุด)

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ระวังการทรงตัวในผู้สูงอายุ (มีที่จับใกล้ ๆ) • ไม่ฝืนเข่า

💡 เคล็ดลับ: เหมาะมากสำหรับชมรมผู้สูงอายุในชุมชน ทำเป็นกลุ่มได้

📷 [ภาพประกอบช่วยจำ: ทำชี่กงเคลื่อนไหวช้าและการยืนพื้นฐาน]

11. อาบป่า + grounding (สัมผัสธรรมชาติ/ดิน)

ภาพประกอบ: อาบป่า/grounding อย่างระมัดระวัง

ดียังไง: อยู่กับธรรมชาติ-เดินเท้าเปล่าสัมผัสดิน ลดความเครียด-ความดัน เพิ่มภูมิคุ้มกันและอารมณ์ดี

เหมาะกับ: สมอง/จิตใจ (เครียด ฟุ้ง ซึม) ทุกธาตุ — โดยเฉพาะคนน้ำที่เก็บตัว

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

ต้นไม้/สวน/ทุ่ง • เวลาว่าง (ฟรี)

ขั้นตอนทำ:

1. เดินช้า ๆ ในที่มีต้นไม้ ไม้ริบ ไม้เล่นมือถือ
2. ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า: ดู ฟังเสียงนก สูดกลิ่น สัมผัสใบไม้
3. เดินเท้าเปล่าบนหญ้า/ดิน/ทราย 10–20 นาที (grounding)
4. หายใจช้า ลึก อยู่กับปัจจุบัน

ความถี่/ระยะเวลา: สัปดาห์ละ 1–3 ครั้ง ครั้งละ 20–60 นาที

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ระวังพื้นที่มีของมีคม-สัตว์มีพิษเวลาเดินเท้าเปล่า • เลี่ยงแดดจัดช่วงเที่ยง

💡 เคล็ดลับ: ชวนกลุ่มในชุมชนไปด้วยกัน ได้ทั้งสุขภาพและความสัมพันธ์

 [ภาพประกอบช่วยจำ: การเดินป่า-เดินเท้าเปล่าสัมผัสธรรมชาติ]

12. สุนทรบำบัด (กลิ่น/น้ำมันหอมระเหย)

ภาพประกอบ: สุนทรบำบัด ใช้กลิ่นอ่อน ๆ ไม่กิน ไม่ทาผิวตรง ๆ

ดียังไง: กลิ่นสมุนไพรส่งผลตรงต่อสมองส่วนอารมณ์ ช่วยผ่อนคลาย กระตุ้น หรือสงบ ตามชนิดกลิ่น

เหมาะกับ: สมอง/จิตใจ — ลาเวนเดอร์/มะกรูด(สงบ-นอน) • เปปเปอร์มินต์/ส้ม(สดชื่น-คนน้ำ)

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

น้ำมันหอมระเหย • เตาตะเกียง/ก้านไม้กระจายกลิ่น หรือหยดบนผ้า

ขั้นตอนทำ:

1. เลือกกลิ่นตามเป้าหมาย (สงบ/สดชื่น)
2. หยด 2–3 หยดในเตากระจายกลิ่น หรือบนผ้าเช็ดหน้า
3. สูดหายใจช้า ๆ ลึก ๆ 2–3 นาที
4. ใช้ระหว่างพัก/ก่อนนอน/ทำสมาธิ

ความถี่/ระยะเวลา: ตามต้องการ โดยเฉพาะก่อนนอนหรือเวลาดึงเครียด

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ห้ามทาน้ำมันเข้มข้นลงผิวโดยตรง (เจือจางก่อน) • ระวังในหญิงตั้งครรภ์ หอบหืด เด็กเล็ก • ห้ามกิน

💡 เคล็ดลับ: ลาเวนเดอร์/มะกรูดช่วยนอน • ใช้คู่ลมหายใจเข้าเสริมกัน

13. รสบำบัด / อาหารพลังชีวิตเบื้องต้น

ภาพประกอบ: รสบำบัด/อาหารพลังชีวิตแบบพอดี

ดียังไง: ใช้ “รส” ของอาหารปรับธาตุโดยตรง (ดูตารางรส 9 รส บทที่ 2) — ครั้วคือร้านยาแห่งแรก

เหมาะกับ: ทุกธาตุ ตามทิศ: ไฟเกินใช้รสขม-เย็น • ลมใช้รสอุ่น-มัน • น้ำใช้รสเผ็ด-แห้ง

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

วัตถุดิบในครั้วและตลาดท้องถิ่น

ขั้นตอนทำ:

1. จับทิศก่อน (เกิน/พร่อง) จากบทที่ 2
2. เลือกรสที่ “ลด” ธาตุที่เกิน หรือ “เติม” ธาตุที่พร่อง
3. ปรับให้พอดี ไม่จัดเกิน (พอประมาณ ≠ จัด)
4. ปรับ “จังหวะกิน” ด้วย: ลม=เป็นเวลา • ไฟ=อย่าหิวจัด • น้ำ=เว้นช่วง

ความถี่/ระยะเวลา: ทุกมือ ค่อย ๆ ปรับทีละอย่าง

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: ผู้มีโรคประจำตัว (เบาหวาน ไต ความดัน) ระวังรสหวาน-เค็ม-อาหารบางชนิด ปรึกษา ก่อนปรับมาก

💡 เคล็ดลับ: เริ่มจากปรับ 1 อย่าง/มือ แล้วสังเกตร่างกาย ดีกว่าเปลี่ยนทุกอย่างพร้อมกัน

14. สมาธิ + เมตตาภาวนา

ภาพประกอบ: สมาธิและเมตตาภาวนาแบบสั้น ๆ สม่่าเสมอ

ดียังไง: ฝึกจิตให้นิ่งและเมตตาต่อตนเอง ลดความเครียด-วิตก เพิ่มการรู้ตัวและความสงบ

เหมาะกับ: สมอง/จิตใจ — ลม(ฟุ้ง) ไฟ(ร้อนรน) ต้องการความสงบ

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

พื้นที่สงบ + เวลา 5–15 นาที (ฟรี)

ขั้นตอนทำ:

1. นั่งสบาย หลังตรง หลับตา
2. ตามลมหายใจเข้า-ออก เมื่อใจฟุ้งก็พากลับมาที่ลมหายใจ
3. แผ่เมตตา: “ขอให้ฉันมีความสุข ปลอดภัย สบายใจ” แล้วแผ่ไปยังคนอื่น
4. ค่อย ๆ ลืมตา รับรู้รอบตัว

ความถี่/ระยะเวลา: วันละ 5–15 นาที (เช้า/ก่อนนอน)

⚠️ **ข้อห้าม/ระวัง:** ถ้ามีภาวะวิตก-ตื่นตระหนกรุนแรง ให้เริ่มสั้น ๆ และมีคนแนะนำ • ไม่ใช่แทนการรักษาภาวะซึมเศร้ารุนแรง

💡 **เคล็ดลับ:** พุดกับตัวเองอย่างที่จะพุดกับเพื่อนที่รัก — เมตตาต่อตัวเองสำคัญพอ ๆ กับเมตตาต่อคนอื่น

15. สวดมนต์ / มন্ত্রา

ภาพประกอบ: สวดมนต์/มนตราโดยเคารพความเชื่อของแต่ละคน

ดียังไง: การสวด/บริกรรมเป็นจังหวะ ทำให้ลมหายใจสม่ำเสมอ จิตจดจ่อ สงบ และมีที่ยึดเหนี่ยว

เหมาะกับ: ลม (ฟุ้ง/กังวล) ที่ต้องการ “ความสงบและที่ยึดเหนี่ยว”

สิ่งที่ต้องเตรียม + ราคา:

บทสวดที่ศรัทธา/คุ้นเคย (ฟรี)

ขั้นตอนทำ:

1. เลือกบทสวด/คำบริกรรมที่คุ้นเคย
2. นั่งสบาย สวดเป็นจังหวะช้า ๆ สม่ำเสมอ
3. ให้ลมหายใจไปกับเสียงสวด
4. สวดต่อเนื่อง 5–15 นาที จบด้วยนั่งสงบ

ความถี่/ระยะเวลา: วันละ 1 ครั้ง หรือเมื่อจิตฟุ้ง

⚠️ ข้อห้าม/ระวัง: เคารพความเชื่อ/ศาสนาของแต่ละคน ไม่บังคับ • ใช้เสริม ไม่ใช่แทนการดูแลทางการแพทย์

💡 เคล็ดลับ: เหมาะมากกับผู้สูงอายุ ช่วยทั้งใจสงบและความสัมพันธ์ในชุมชนเมื่อสวดร่วมกัน

บทที่ 4 (ต่อ) — ส่วนเสริมกล่องเครื่องมือ

ศาสตร์ที่ควรส่งต่อผู้ชำนาญ

ศาสตร์เหล่านี้มีประโยชน์มากแต่ต้องอาศัยผู้ได้รับการฝึก — บทบาท อสม. คือ “แนะนำให้รู้จักและส่งต่อ” ไม่ใช่ทำเอง:

ศาสตร์	ช่วยเรื่อง	ทำไมต้องส่งต่อ
ฝังเข็ม	ปวดเรื้อรัง อัมพฤกษ์ พิ้นฟู	ใช้เข็ม ต้องผู้มีใบประกอบวิชาชีพ
จัดกระดูก/ตัดเส้นลิก	โครงสร้างผิดรูป เคล็ดรุนแรง	เสี่ยงบาดเจ็บถ้าทำผิด
ครอบแก้ว	ปวดกล้ามเนื้อ ระบายลม	เสี่ยงไหม้/เข้าถ้าไม่ชำนาญ
กายภาพบำบัด	ฟื้นฟูหลังบาดเจ็บ-อัมพาต	ต้องประเมินเฉพาะทาง
โสมมิโอพารีย์ / ดีทีออกซ์เคมีชั่น	ปรับสมดุลเฉพาะราย	ต้องผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความปลอดภัย

เมนู/สูตรอย่างง่ายตามธาตุ (วัตถุดิบท้องถิ่น)

ธาตุ	เมนูแนะนำ (ตัวอย่าง)
ลม	ข้าวต้มเครื่องอุ่น • แกงเลียงใส่ขิง • ต้มจืดเต้าหู้-ตำลึง • กลัวย่น้ำว่าสุก (อุ่น สุก มีน้ำมันดี)
ไฟ	แกงจืดฟัก-มะระ • ผักลวกจิ้มน้ำพริกอ่อน • ต้มยำใบบัวบก • น้ำมะพร้าว/แตงโม (เย็น สด ไม่มันจัด)
น้ำ	ต้มยำสมุนไพรเผ็ดอ่อน • ผัดขิง-พริกไทย • ยำผักสดจัดพอประมาณ • น้ำขิงอุ่น (อุ่น เบาล ขับขึ้น)

หมายเหตุ: ปรับวัตถุดิบตามฤดูและของในชุมชน เน้นผักพื้นบ้านที่หาได้ในท้องถิ่น ราคาถูกและสดใหม่

สมุนไพรในครัว 10 ตัวที่ควรมีติดบ้าน

เช็กยาประจำก่อนใช้สมุนไพรเข้มข้น		
ถ้ากินยาละลายลิ่มเลือด ยาเบาหวาน/อินซูลิน ยานอนหลับ ยาความดัน หรือยาเคมีบำบัด/ฮอร์โมน ควรปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกรก่อนใช้สมุนไพรในขนาดเข้มข้น		
สมุนไพรในอาหารทั่วไปมักปลอดภัยกว่า แต่ไม่ควรเพิ่มเป็นขนาดยาเองในกลุ่มเสี่ยง		
สมุนไพร	ใช้เมื่อ	ธาตุ/ข้อควรระวัง
ขิง	ตัวเย็น เสมหะ คลื่นไส้ ท้องอืด	อุ่น — ระวังถ้าตัวร้อน/แสบท้อง
กระเทียม	ขับลม อุ่นท้อง บำรุง	อุ่น
ขมิ้นชัน	ช่วยย่อย ลดอักเสบ	ปลอดภัยในปริมาณอาหาร
กะเพรา	ท้องอืด ขับลม	ปลอดภัยในปริมาณอาหาร
ใบบัวบก	ร้อนใน เจ็บคอ	เย็น
มะนาว/มะขามป้อม	ไอ เจ็บคอ ชุ่มคอ	—
ตะไคร้	ขับลม ขับปัสสาวะ	อุ่น

ฟ้าทะลายโจร ⚠️	เจ็บคอ-หวัด (ฤทธิ์ยา)	ห้ามครรภ์ระยะแรก • ความดันต่ำ • ตีบักยา
ดอกคำฝอย ⚠️	ลดร้อน-ไขมัน (หน้าไฟ)	เสี่ยงหญิงตั้งครรภ์ • ยาต้านลิ่มเลือด
น้ำผึ้ง ⚠️	ชุ่มคอ แก้อาหืด	ห้ามทารกอายุ < 1 ปี

กล่องสรุปบทที่ 4

- เครื่องมือทุกตัวคือ “การทำตรงข้ามกับสิ่งที่ผิดสมดุล” จัดตาม 5 มิติ
- อสม. เน้น 15 ศาสตร์ที่ทำได้ + ส่งต่อศาสตร์ที่ต้องผู้ชำนาญ
- คัดกรอง ▶ ก่อนเสมอ ระวังกลุ่มเปราะบาง

บทที่ 5 — Health Blueprint แผนสุขภาพส่วนตัว (1 หน้า)

Health Blueprint 1 หน้า

กรอกให้สั้น ทำได้จริง และติดตาม 7 วัน

1. ธาตุเด่น/สภาพวันนี้

2. เป้าหมายเล็กที่สุด

3. กิน / ใช้ชีวิต / เยียวยา

4. เส้นความปลอดภัย

5. ติดตาม 7 วัน

1	2	3	4	5	6	7

ภาพประกอบ: แม่แบบ Health Blueprint 1 หน้า

ทุกอย่างที่เรียนมา รวมเป็น “แผนของคุณเอง” 1 หน้า ที่ทำตามได้จริง และใช้เป็นแบบฟอร์มดูแลคนในชุมชนได้ด้วย บทนี้สอนเขียนทีละช่อง พร้อมตัวอย่างเต็ม 2 เคส

เขียน Blueprint ทีละช่อง

1. ฉันเป็นใคร (ธาตุประจำตัว) — ใส่ธาตุเด่นจากแบบประเมินบทที่ 1 + เขียน “ปกติของฉัน”
2. ตอนนี้นฉันเป็นอย่างไร — 4 แกนที่ผิดสมดุล + ธาตุที่ผิดสมดุล + ทิศ (เกิน/พร่อง/ผสม)
3. แผนที 5 มิติ — คะแนน 1–10 ทั้ง 5 มิติ + วงโดมิโนตัวแรก
4. กล่องเครื่องมือของฉัน (3 ด้าน) — กิน / ใช้ชีวิต / เยียวยา + ใจ + สมุนไพร
5. เส้นความปลอดภัยของฉัน — “ถ้า ___ ฉันจะไปหาหมอ” + โรคประจำตัว/ยา
6. เป้าหมายเล็ก ๆ สัปดาห์นี้ (1–2 อย่าง) + วันประเมินซ้ำ

แม่แบบ Health Blueprint (กรอกได้เลย)

ชื่อ: _____ วันที่: _____

[1] ธาตุประจำตัว: ลม ไฟ น้ำ (เด่น 2): _____ . “ปกติของฉัน”: _____

[2] ตอนนี้: ร้อน/เย็น _____ แห้ง/แฉะ _____ หนัก/เบา _____ เร็ว/ช้า _____ . ธาตุผิดสมดุล+ทิศ: _____

[3] 5 มิติ: โครงสร้าง _____ อวัยวะ _____ ไหลเวียน _____ สมอง _____ จิตใจ _____ . โดมิโนตัวแรก: _____

[4] เครื่องมือ — กิน: เพิ่ม _____ เลี่ยง _____ . ใช้ชีวิต: _____ . เที่ยวยาระ: _____ . ใจ: _____

[5] ความปลอดภัย: “ถ้า _____ ไปหาหมอทันที” . โรคประจำตัว/ยา: _____

[6] เป้าหมายสัปดาห์นี้: _____ . วันประเมินซ้ำ: _____

ตัวอย่างเต็ม 2 เคส

เคส 1 — ลุงไฟเกิน นอนไม่หลับ

[1] ธาตุ: ไฟ-ลม . ปกติ: ตัวอุ่น ใจร้อน คิดเร็ว

[2] ตอนนี้: ร้อน . เร็ว . ไม่แฉะ → ไฟเกิน

[3] 5 มิติ: สมอง(นอน) 3 ต่ำสุด → โดมิโน = การนอน

[4] กิน: งดกาแฟ่าย เพิ่มของเย็นปานกลาง / ใช้ชีวิต: นอนเป็นเวลา ลดจอ / เที่ยวยาระ: ลมหายใจ
ช้า+สมาธิก่อนนอน / ใจ: เขียนระบาย

[5] “ถ้า น้ำหนักลด ใจสั่นมาก หรือคิดทำร้ายตัวเอง → ไปหาหมอ” . ไม่มีโรคประจำตัว

[6] เป้าหมาย: หายใจช้า 10 นาทีก่อนนอนทุกคืน . ประเมินซ้ำใน 1 สัปดาห์

เคส 2 — ป้าน้ำเกิน อ่อนเพลีย บวม

[1] ธาตุ: น้ำ . ปกติ: ตัวเย็น ใจเย็น ย่อยช้า

[2] ตอนนี้: หนัก . ช้า . แฉะ → น้ำเกิน

[3] 5 มิติ: อวัยวะ(ย่อย-เผาผลาญ) 4 ต่ำสุด → โดมิโน = ขยับ+จังหวะกิน

[4] กิน: รสเผ็ด-ขม-ฝาดอุ่น ลดแป้ง-หวาน-มัน เว้นช่วงกิน / ใช้ชีวิต: ออกกำลังให้เหงื่อออก ตื่นเช้า /
เที่ยวยาระ: ออบสมุนไพร / ใจ: หากิจกรรมใหม่

[5] “ถ้าบวมมากขึ้นเร็ว เหนื่อยหอบ → ไปหาหมอ” . ความดันสูง กินยาอยู่ (ไม่หยุดยา)

[6] เป้าหมาย: เดินเร็ว 20 นาที 4 วัน/สัปดาห์ . ประเมินซ้ำใน 2 สัปดาห์

ติดตามผล และรู้ว่าเมื่อไรต้องส่งต่อ

- ดีขึ้น → ทำต่อ ปรับนิสัยไม่ให้เกิดมาเป็นซ้ำ
- เท่าเดิม → ทบทวนว่าเราธาตุ/ทิศถูกไหม ลองปรับวิธี
- แย่ลง/มีสัญญาณอันตราย → ส่งต่อทันที

สมุดบันทึกสุขภาพ (กรอกรายวัน)

วันที่ _____

- พลังงาน (1–10): _____ นอน (ชม.): _____ อารมณ์: _____
- ร่างกาย: ร้อน/เย็น _____ แห้ง/แฉะ _____ หนัก/เบา _____
- กินอะไรที่กระทบ: _____ • ทำอะไรดูแลตัวเอง: _____
- สังเกต/บทเรียน: _____

📌 แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 5

- 1) เขียน **Blueprint** ของตัวเอง 1 แผ่นให้ครบ 6 ช่อง
- 2) เริ่มสมุดบันทึก จดวันละ 2–3 บรรทัด 1 สัปดาห์ แล้วอ่านย้อนหาแพทเทิร์น
- 3) ลองทำ **Blueprint** ให้คนในชุมชน 1 ราย

ภาคผนวก — เครื่องมือพกพาและแบบฟอร์ม

ก. สัญญาณอันตราย (ถ่ายเอกสารติดตัว)

▶ **ไปหาหมอทันที (ฉุกเฉิน):**
 เจ็บแน่นอก/หอบเฉียบพลัน • อ่อนแรง-ขาครึ่งซีก-พูดไม่ชัด-ปากเบี้ยว • ไข้สูง+ซึม/สับสน/คอแข็ง • เลือดออกผิดปกติ • ปวดรุนแรงเฉียบพลัน • แพ้รุนแรง (ปากบวม หายใจไม่ออก)

▶ **ห้ามรอ ควรไปตรวจ:**
 อาการเรื้อรังเกิน 2-3 สัปดาห์ • น้ำหนักลดเอง • ก้อนผิดปกติ • ไอเป็นเลือด/ไอเกิน 3 สัปดาห์ • เลือดออกหลังหมดประจำเดือน • กลืนลำบาก • ถ่ายดำ/เป็นเลือด

ข. ตารางอาหารตามธาตุ (พกพา)

	ลม (เย็น-แห้ง)	ไฟ (ร้อน)	น้ำ (หนัก-ช้า)
หลัก	อุ่น สุก มีน้ำมันดี เป็นเวลา	เย็น สด ไม่มันจัด ไม่หิวจัด	อุ่น เบา ปรุ๋งน้อย เว้นช่วง
ควรกิน	ซूप-ต้มตุ๋น งา กล้วยสุก	ผักใบเขียว มะระ พัก แดงโม	ผักขม-ผัด เครื่องเทศ
เลี่ยง	ของดิบเย็น ของแห้ง อดมือ	เผ็ด ทอด เหล้า กาแฟ	มัน นม หวาน เย็น กินดึก

ค. ตารางรส 9 รส (สะพานแผนไทย x อายุรเวท)

รส	ฤทธิ์/ผลต่อธาตุ	สรรพคุณ	ข้อสังเกต
ผัด	เย็น ลดไฟ-น้ำ เพิ่มลม	สมาน คุมธาตุ แก้อท้องเสีย	ท้องผูก ลมกำเริบ
หวาน	เย็น ลดไฟ-ลม เพิ่มน้ำ	บำรุงกำลัง ชุ่มชื้น	เบาหวาน เสมหะ แผลเปื่อย
เปรี้ยว	ร้อน เพิ่มน้ำ-ไฟ ลดลม	กัดเสมหะ ชุ่มคอ	น้ำเหลืองเสีย ไข้ร้อน
เค็ม	ร้อน ลดลม เพิ่มน้ำ-ไฟ	ซึมซาบ ชำระเมือก	ไต ความดัน บวม น้ำ
เผ็ดร้อน	ร้อน ลดน้ำ เพิ่มไฟ-ลม	ขับลม ช่วยย่อย	ไฟ/ร้อนใน ไข้
ขม	เย็น ลดไฟ-น้ำ เพิ่มลม	แก้ไข้ ร้อนใน เจริญอาหาร	ลมกำเริบ(ขมจัด)
มัน	อุ่น ลดลม เพิ่มน้ำ	บำรุงเอ็น-ไขข้อ	เสมหะ ไขมันสูง
หอมเย็น	เย็น ลดไฟ-ลม	บำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน	ไข้ได้กว้าง
จืด	เย็น ลดน้ำ-ไฟ	ขับปัสสาวะ ลดบวม	ไข้ได้กว้าง

ง. แบบฟอร์มถ่ายเอกสารได้

ง.1 ใบไขอาการ วิจัยธาตุ

ชื่อ: _____ อายุ: _____ วันที่: _____

ขั้น 1 อันตราย (☠): ไม่มี มี → ส่งต่อ

ขั้น 2 อาการ: _____ ตรงไหน _____ นาน _____ กำเริบตอน _____ ดีขึ้น/แย่ลงเมื่อ _____

ขั้น 3 จับทิศ: ร้อน/เย็น _____ แห้ง/แฉะ _____ หน้าก/เบา _____ เร็ว/ช้า _____ → ธาตุ _____

ขั้น 4 ทิศ: เกิน พร่อง ผสม

ขั้น 5 ต้นเหตุ: กิน _____ พฤติกรรม _____ จิตใจ _____ ฤดู _____

แผน 3 ด้าน: กิน _____ ใช้ชีวิต _____ เยียวยา _____ • นัดติดตาม _____ วัน

ง.2 ตารางประเมิน 5 มิติ

โครงสร้าง _____ / อวัยวะ-ย่อย _____ / ไหลเวียน-ลมหายใจ _____ / สมอง-นอน _____ / จิตใจ _____ (คะแนน 1-10)

มิติต่ำสุด: _____ • โดมิโนตัวแรก: _____

จ. คำศัพท์ง่าย ๆ

- ธาตุประจำตัว = นิสัยพื้นฐานของร่างกายที่ติดตัวมา (ลม/ไฟ/น้ำ)
- เกิน/พร่อง (กำเริบ/หย่อน) = มากเกินไป / พร่องไป
- ธาตุผสม = หลายธาตุพร้อมกัน เช่น ไฟ+น้ำ ต้องดูแลสองทิศ
- โดมิโนตัวแรก = จุดที่แก้แล้วส่งผลต่อเรื่องอื่นเป็นลูกโซ่
- สมภูฐาน = ต้นเหตุของความไม่สมดุล (กิน/พฤติกรรม/ใจ/ฤดู)

ฉ. แหล่งอ้างอิงองค์ความรู้เพลินไพร

- ตำราเพลินไพร ฉบับประชาชน (ภาค 2-6)
- ตำราวินิจฉัยความผิดปกติธาตุ 3 — ฉบับเพลินไพร + คลังวินิจฉัย 20 อาการ
- คลังศาสตร์เยียวยา Step 3 (38 ศาสตร์ จัดตาม 5 มิติ)

คำสั่งท้าย

ขอบคุณที่เดินมาจนจบเล่มนี้ สิ่งที่ท่านได้ไม่ใช่ “คำตอบสำเร็จรูป” แต่คือ “วิธีรู้จักและดูแลตัวเองและชุมชน” ที่จะอยู่กับท่านไปตลอด

จำไว้ว่า — ไม่ต้องรู้ทุกอย่าง แค่รู้ 20% ที่ใช่ และลงมือทำสม่ำเสมอด้วยความเมตตาต่อตัวเอง โดยมี “เส้นความปลอดภัย” คอยดูแล ท่านก็ดูแลสุขภาพได้ดีถึง 80% แล้ว

“เริ่มจากรู้จักตัวเอง • ฟังร่างกาย • ทำตรงข้ามกับสิ่งที่ผิดสมดุล • ทีละก้าวเล็ก ๆ • และรู้ว่าเมื่อไรต้องขอความช่วยเหลือ”

ขอให้สุขภาพดีนะค่ะ — ด้วยรักและเข้าใจ, เพลินไพร

เนื้อหานี้เพื่อการเรียนรู้และดูแลตนเองเบื้องต้น ไม่ทดแทนการวินิจฉัย/รักษาของแพทย์ • คัดกรองสัญญาณอันตราย (🚩) ก่อนเสมอ

